

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**Mikrokredity a rozvoj - úspěch Grameen Bank a  
její následníci  
Petra Švagrová**

Plzeň 2015

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

**Studijní program Mezinárodní teritoriální studia**

**Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia**

**Bakalářská práce**

**Mikrokredity a rozvoj - úspěch Grameen Bank a  
její následníci  
Petra Švagrová**

*Vedoucí práce:*

PhDr. Magdaléna Leichtová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, duben 2015*

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Magdaléně Leichtové, PhD. za cenné rady, vedení práce a čas, který mi věnovala.

## Obsah

<b>ÚVOD .....</b>	<b>6</b>
<b>1. MIKROFINANCOVÁNÍ A MIKROFINANČNÍ INSTITUCE .....</b>	<b>11</b>
<b>1. 1. Mikrofinance.....</b>	<b>11</b>
<b>1. 2. Mikrofinanční instituce.....</b>	<b>13</b>
1. 2. 1. Rozdělení mikrofinančních institucí .....	15
1. 2. 2. Grameen Bank.....	16
1. 2. 3. Rozšíření mikrofinančních institucí po světě .....	18
<b>2. VLIV MIKROKREDITŮ NA ROZVOJ.....</b>	<b>21</b>
<b>2. 1. Vliv mikrokreditů na chudobu .....</b>	<b>23</b>
<b>2. 2. Vliv mikrokreditů na vzdělání .....</b>	<b>27</b>
<b>2. 3. Vliv mikrokreditů na zdraví .....</b>	<b>28</b>
2. 3. 1. Vliv mikrokreditů na HIV pozitivní klienty .....	31
<b>2. 4. Mikrokredity a rozvojové cíle tisíciletí .....</b>	<b>32</b>
<b>3. MIKROKREDITY A ŽENY .....</b>	<b>35</b>
<b>3. 1. Vývoj zapojení žen do mikrofinancí.....</b>	<b>37</b>
<b>3. 2. Proč se mikrofinance zaměřují právě na ženy?.....</b>	<b>38</b>
<b>3. 3. Vliv mikrokreditů na ženy a jejich postavení ve společnosti .....</b>	<b>40</b>
<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>44</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY .....</b>	<b>49</b>
<b>RESUMÉ .....</b>	<b>57</b>
<b>PŘÍLOHY.....</b>	<b>58</b>

## ÚVOD

Chudoba je stav, kdy člověk nemůže uspokojovat své základní potřeby k životu a v některých případech je jeho život ohrožen. Hranice extrémní chudoby byla Světovou bankou stanovena na 1,25 dolaru za den. Na této hranici žije 1,2 miliardy světové populace, což je asi 1/6 obyvatelstva země (World Bank 2013). V boji proti chudobě se aplikuje mnoho strategií a jednou z nich jsou mikrofinance. Ty jsou založené na přesvědčení, že poskytování finančních služeb chudým je cesta z chudoby (Khandker 1998: 1) a vychází z předpokladu, že charita není řešením chudoby, z chudoby se musí jedinec dostat svojí iniciativou (Yunus 2004: 4077).

Mikrofinanční principy se ve společnosti objevují již po staletí, za přelom je ale považován rok 1983, kdy byla Muhammadem Junusem založena v Bangladéši Grameen bank, jejímž hlavním cílem se stal boj s chudobou. Grameen bank se stala první fungující mikrofinanční institucí (MFI) a její zakladatel obdržel o několik let později Nobelovu cenu za mír (Grameen Bank 2014). Od založení Grameen bank se mikrokredity, tedy malé půjčky určené na podporu podnikání nejchudších lidí, rychle šířily do sousedních asijských zemí. Za 30 let existence si mikrokredity získaly značnou popularitu a rozšířily se do více než 130 zemí světa. Rok 2005 byl Valným shromážděním Organizace spojených národů (OSN) vyhlášen Mezinárodním rokem mikrokreditů, mikrokredity se tak staly součástí strategie k dosažení rozvojových cílů tisíciletí<sup>1</sup> (OSN 2005a).

---

<sup>1</sup> Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs) = *Millenium Development Goals*, cíle stanovené OSN, které mají do roku 2015 vést ke snížení extrémní chudoby (OSN 2005a). Cíle zní:

1. Odstranit extrémní chudobu a hlad
2. Zpřístupnit základní vzdělání pro všechny
3. Prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen
4. Omezit dětskou úmrtnost
5. Zlepšit zdraví matek
6. Bojovat proti HIV/AIDS, malárii a jiným nemocem

Jako podpora mikrokreditů vznikla v roce 1998 iniciativa *Microcredit Summit Campaign* (MSC). Ve zprávě vydané MSC stojí, že ke konci roku 2012 bylo na světě 3718 formálních mikrofinančních institucí, jež už obsloužily více než 160 milionů zákazníků, z nichž 83,3 procent byly ženy (Microcredit Summit Campaign 2012).

Mikrokredity byly nejprve záležitostí neformálních regionálních organizací, v současnosti poskytuje mikrofinanční služby široká škála institucí: banky, nebankovní finanční instituce, mezinárodní organizace či regionální nevládní organizace. Mikrofinanční instituce (MFIs) se liší v mnoha aspektech, všechny ale mají stejný cíl, a to zajistit dostupnost finančních služeb i těm nejchudším. Grameen Bank prosazuje mikrokredit, jako základní lidské právo (Yunus 2004: 4078). Mikrofinanční instituce neposkytují pouze mikrokredity, ale i další služby jako mikrospoření nebo mikropojištění.

V první kapitole se budu zabývat základními principy fungování mikrofinancování, zaměřím se v ní na definici mikrokreditu, rozdíl mikrokreditu a mikrofinance, druhy mikrofinančních institucí a rozšíření mikrofinančních institucí jak v zemích třetího světa, tak i mimo něj, protože mikrokredity se používají jako nástroj řešení chudoby i v rozvinutých zemích. V závěru první kapitoly zmíním nejdůležitější mikrofinanční instituce, především Grameen bank, která se stala první fungující bankou poskytující mikroúvěry a odstartovala tak rozmach mikrokreditů, navíc představila mikrokredity jako jeden z efektivních nástrojů řešení chudoby.

Dle OSN (2005a) i přes to, že MDGs nestanovují cíle v rámci finančního sektoru, rozvojové země s nízkým příjmem potřebují přístup k mikrofinancím, aby mohly rozvojových cílů dosáhnout. Mikrokredity se

- 
7. Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí
  8. Vytvořit globální partnerství pro rozvoj (OSN 2005b)

staly jednou z nejoblíbenějších rozvojových strategií v boji proti chudobě, a v průběhu let se ukázal pozitivní vliv mikrofinancí nejen na snižování chudoby, ale i na další oblasti rozvoje. I pomocí doprovodných programů se mikrokredity snaží ovlivnit vzdělávání, zaměstnanost, podmínky bydlení, zdraví, výživu, životní prostředí, také dochází ke snížení kojenecké úmrtnosti a snížení porodnosti (Yunus 2004: 4077). Na druhou stranu se v posledních letech objevuje více a více kritiků, kteří tvrdí, že mikrokredity podřívají udržitelný rozvoj a zapříčiňují vysokou zadluženost, ze které se klient nemá šanci dostat. Pozitivní dopady mikrokreditů navíc dle kritiků nejsou v globálním měřítku znatelné a nebo trvají pouze krátkodobě. Obsahem druhé kapitoly je tedy vztah mikrokreditů a rozvoje. Zaměřím se v ní na pozitivní vlivy mikroúvěrů na rozvoj, kvůli rozsáhlé kritice ale nemohu opomenout ani ty negativní. Na konci druhé kapitoly se pak budu věnovat vztahu mikrokreditů a rozvojových cílů tisíciletí, jak mohou mikrokredity dopomoci k jejich naplnění.

Ve třetí kapitole se zaměřím na ženy a mikrokredity. Ženy tvoří většinu dlužníků, u Grameen bank dokonce 97 procent (Grameen Bank 2014). Ženy jsou hlavními recipienty půjček od Grameen Bank z mnoha důvodů, především proto, že nejvíce z toho pak těží děti. Zpočátku užívání mikrokreditů se ozývaly ohlasy o pozitivním dopadu mikrokreditů na zrovnoprávnění žen, v současnosti o něm ale mnoho odborníků pochybuje. Dle Junuse (2004: 14077) dochází nejen k ekonomické emancipaci, nýbrž i politické. Z mnoha studií ale vyplývá, že ženy, které se stanou dlužnicemi, mnohokrát neovlivní, co se s vypůjčenými penězi stane a kontrolu nad penězi má manžel. Existují i důkazy o tom, že finanční nezávislost ženy na manželovi pramenící z podnikání, které bylo založeno pomocí mikroúvěru, může vést k domácímu násilí. Ženy nejsou pouze dlužnicemi, vzniklo i několik mikrofinančních iniciativ pro ženy



vedených ženami, jako např. Mikrofinanční iniciativa žen<sup>2</sup>, První ženská banka<sup>3</sup> nebo Světové bankovníctví pro ženy<sup>4</sup>. Budu se zabývat dalšími důvody proč jsou mikrokredity zpravidla záležitostí žen, jak může vlastně mikropůjčka život ženy v rozvojové zemi ovlivnit a zda mají mikrokredity pozitivní dopad na ženy a jejich postavení ve společnosti.

Cílem této práce je analyzovat dopad mikrokreditů na rozvoj, zejména pak prozkoumat vztah mikrokredity – ženy. Jedním z nejdiskutovanějších aspektů dopadu mikrokreditů na rozvoj je, zda napomáhá k emancipaci a zrovnoprávnění žen, respektive zda snižuje genderové nerovnosti. Toho se také týká má výzkumná otázka, která zní: Jak ovlivňují mikrokredity postavení žen v rozvojovém světě? Metody, jež použiji, abych dosáhla cíle a zodpověděla výzkumnou otázku, jsou: metoda analytická a komparativní metoda. Komparativní metodu použiji v první kapitole, kde se budu zabývat rozdělením a rozšířením mikrofinančních institucí a jejich využití v jednotlivých regionech. Analyzovat budu dopad mikrofinancí na oblasti rozvoje a na postavení žen.

V českém jazyce není dostupná téměř žádná odborná literatura zabývající se mikrokredity, proto tato práce vychází ze zdrojů v anglickém jazyce. V anglickém jazyce lze na toto ta toto téma najít dostatek zdrojů, jedná se především o evidence a případové studie z jednotlivých oblastí rozvojového světa, kde se mikrokredity implementují, nejvíce studií se týká Bangladéše. Vzhledem k tomu, že se ale druhá a třetí kapitola této práce nezaměřuje na žádnou konkrétní geografickou oblast, bylo nutné vybrat informace, které platí víceméně globálně, respektive ve více oblastech, protože rozsah práce nedovoluje zabývat se každou oblastí odděleně, samozřejmě zmíním i některé konkrétní výsledky týkající se

---

<sup>2</sup> *Women's Microfinance Initiative*

<sup>3</sup> *First Women Bank*

<sup>4</sup> *Women's World Banking*

určitých území. V práci byly využity především zdroje OSN, Světové banky, CGAP, Grameen bank, a dalších mikrofinančních institucí. Dále jsem využila některé základní odborné publikace týkající se mikrofinancování, jako například *The Microfinance Revolution: Sustainable Finance for the Poor* od Margaret Robinson nebo *Fighting Poverty with Microcredit* od Shahidura R. Khandkera.

# 1. MIKROFINANCOVÁNÍ A MIKROFINANČNÍ INSTITUCE

V první části této kapitoly se zaměřím na mikrofinancování obecně, vysvětlím základní principy fungování mikrofinancí, jako například princip kolektivní odpovědnosti, objasním základní pojmy v oblasti mikrofinancování, rozdíl mezi mikrokreditem a mikrofinancí. V druhé části se budu věnovat mikrofinančním institucím, jejich rozdělení a rozšíření po světě, podrobněji se budu zabývat Grameen Bank, jež byla první fungující mikrofinanční institucí a stala se tak inspirací pro vznik dalších mikrofinančních organizací. Tato kapitola je seznámením se základními pojmy týkajícími se mikrofinancí a je klíčovou kapitolou k pochopení mikrofinancí.

## 1. 1. Mikrofinance

Mikrofinance jsou souborem finančních služeb poskytovaných v malém měřítku<sup>5</sup> lidem s malým nebo nulovým příjmem (La Torre 2006: 2). Mikrofinance tedy zahrnují finanční služby jako úvěry, spoření, pojištění. Poskytování mikrofinančních služeb je dražší než poskytování standardních bankovních služeb, proto jsou mikroúvěry spojené s vyššími úroky. Vyšší úroky jsou následkem vysokých režijních nákladů – vedení kanceláří, ceny provádění plateb a vyplácení platů (Hardy – Holden – Prokopenko 2003: 150).

Mikrokredity či mikroúvěry jsou malé půjčky v řádu desítek až stovek dolarů určené na podporu drobného podnikání. Z toho tedy vyplývá, že mikrokredit je jednou z mikrofinančních služeb. Typická výše úvěru je 50 dolarů, instituce, které se zaměřují na ty nejchudší, poskytují i menší půjčky, na druhou stranu úspěšný malý podnik může získat půjčku

---

<sup>5</sup> Jedinci je poskytnuta půjčka zpravidla v hodnotě desítek až stovek dolarů, což je o mnoho méně než poskytují tradiční finanční instituce (banky atd.)

až několik tisíc dolarů (Hardy – Holden – Prokopenko 2003: 149). Jsou to podnikatelské úvěry, nikdy ne spotřebitelské.

Protože jsou mikrokredity založené na myšlence půjčovat peníze nejchudším bez záruky, MFIs využívají různé způsoby jak zajistit splácení a snížit riziko nedoplnění úvěru. Asi nejčastější způsob je založen na principu kolektivního ručení. Zájemce o půjčku se dohodne s dalšími (zpravidla pěti) zájemci o půjčku z jeho komunity a vytvoří skupinu, kde se zaručí jeden za druhého. Úvěr získá každý podnikatel zvlášť, ovšem když je někdo ze skupiny neschopen splácet, ostatní členové se musí o jeho dluh postarat. Pokud někdo nemůže splácet a ostatní mu nepomohou, nikdo z nich pak nemá šanci získat další půjčku. Při půjčování skupině se používá několik přístupů, nejčastěji je průběh takový, že nejprve získají úvěr dva členové skupiny, pokud několik týdnů úspěšně splácejí, tak dostanou úvěr další dva členové skupiny, a když všichni splácejí úspěšně i nadále, po několika týdnech získá úvěr i poslední člen skupiny, zpravidla je to ten, kdo skupinu zformoval a inicioval. Tento přístup má úspěch a zajišťuje návratnost půjček nejen kvůli tomu, že v případě ekonomických potíží vypomohou ostatní členové, ale i proto, že se vytváří sociální tlak mezi členy skupiny daný intenzitou vztahu mezi nimi, a tak dlužník dělá vše pro to, aby splatil dluh. Úvěrování skupin je efektivní při půjčování malých částek, klíčovým faktorem je také příslušnost členů skupiny ke stejné komunitě, kde členové cítí určitou soudržnost (Vento 2006: 45).

Další přístup zajišťující splácení úvěru je motivační přístup. Zájemce získá nejprve malou půjčku, pokud jí splatí včas a prokáže určité schopnosti při hospodaření s penězi, má velkou šanci dostat další půjčku, a tentokrát vyšší částku. Jiným nástrojem, který používají MFIs, aby si pojistily neschopnost splácení, je povinné spoření, to znamená, že procentuální část mikrokreditu musí být uložena pro případ, že dlužník přestane splácet (Vento 2006: 46).

## 1. 2. Mikrofinanční instituce

Jak jsem zmínila již v úvodu, mikrofinanční principy se ve společnosti objevovaly dávno před založením Grameen Bank. Skupiny lidí, kteří si vzájemně mezi sebou půjčovali peníze, existovaly takřka odnepaměti. V 18. století, dlouho před tím než vznikl pojem mikrofinance či mikrokredit, založil irský spisovatel Jonathan Swift organizaci *Irish Loan Funds*, jež byla jednou z vůbec prvních institucí poskytujících mikrofinanční služby. V době svého největšího rozmachu sdružovala tato organizace přes 300 fondů a zajišťovala finanční služby (především půjčky) až 20% irských domácností (Svitáková – Opočenská 2011: 12). V 19. století vzniklo v Evropě několik větších a formálnějších institucí zabývajících se poskytováním úvěrů a spoření zejména venkovskému a chudému městskému obyvatelstvu. Jednou z těchto organizací bylo i úvěrové družstvo založené Friedrichem W. Raiffeisenem, později Raiffeisenbank. Na konci 19. století se úvěrová družstva rozšířila i do dalších zemí Evropy, severní a jižní Ameriky a Asie, kde vznikla například indonéska *People's Credit Bank*, jež funguje dodnes a se svými více než 9 tisíci pobočkami je jednou z nejrozsáhlejších mikrofinančních institucí v Indonésii (Hes 2012: 2).

V současnosti se za mikrofinanční instituci považuje instituce, která poskytuje mikrofinanční služby. Mikrofinanční instituce slouží především těm, kteří nemají přístup k finančním službám od tradičních finančních institucí. Důvody k neposkytnutí půjčky od tradiční instituce jsou různé – žadatelé o půjčku se nemohou ničím zaručit, nejsou schopni poskytnout zástavu, jejich příjem může být narušen různými vnějšími vlivy, například živelnými pohromami, a příjemce půjčky nebude schopen splácet. Peníze na podnikání a osobní finance nemívají žadatelé o půjčku v rozvojových zemích oddělené, podnik může zkrachovat kvůli nečekaným osobním

výdajům, například když musí být zaplacen účet za ošetření při nemoci (Hardy – Holden – Prokopenko 2003: 148).

Většina MFIs je spojena nebo spolupracuje s některou nevládní organizací, protože nejsou schopny ani pokrýt své náklady, nicméně některé MFIs se ukázaly být dlouhodobě výdělečnými a finančně soběstačnými. Zpravidla se jedná o větší mikrofinanční instituce (co se počtu příjemců i velikosti úvěru týče) a jejich úroky bývají ještě vyšší než u ostatních MFIs. Nové tisíciletí přineslo i nový trend v oblasti mikrofinancování – roste počet komerčních bank identifikujících se jako MFI, zatím jich uspělo jen pár. Mnoho neziskových nevládních institucí se také transformovalo do komerčních bank zaměřených na zisk (Microfinance Info 2009). Na druhou stranu, některé instituce začínaly jako MFI (například různé britské stavební spořitelny a německé družstevní záložny) a postupem času se vyvinuly v plnohodnotné bankovní instituce (Hardy – Holden – Prokopenko 2003: 149 – 150).

Důležitost mikrofinančních institucí a přístupu k finančním službám pro ty nejchudší (finanční inkluze) si uvědomuje i Světová banka. Ta založila v roce 1995 (CGAP 2012) Konzultační skupinu pro pomoc chudým (CGAP)<sup>6</sup>. CGAP sdružuje v současnosti 34 členů<sup>7</sup> a zabývá se mimo jiné i problémy mikrofinancování. Řeší nedostatek informovanosti o mikrokreditech, měření neplatičství u mikrofinančních programů, dále se pak zaměřuje na stanovování úroků, navrhování úvěrových procedur a vývoj podnikatelských projektů (UN 1998: 7).

---

<sup>6</sup> *Consultative Group to Assist the Poor*

<sup>7</sup> Mezi členy je například Africká rozvojová banka, Asijská rozvojová banka, Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj, Multilaterální investiční fond, Norská agentura pro rozvojovou spolupráci, Rozvojový program OSN (UNDP), Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj (USAID) a skupina Světové banky (CGAP 2015).

## 1. 2. 1. Rozdělení mikrofinančních institucí

Poskytováním mikrofinančních služeb se však zabývá mnoho odlišných institucí od malých neformálních svépomocných uskupení až po velké komerční banky, proto je na místě rozdělení mikrofinančních institucí.

Mikrofinanční instituce je možné rozdělit podle toho, kde se nacházejí ve finančním sektoru, a to na formální, poloformální a neformální MFIs. Formální MFIs jsou všechny organizace podléhající kontrole státu, spadají pod formální finanční sektor. Jedná se například o banky, pojišťovny a spořitelny. Do poloformálních MFIs se řadí nelicencované instituce, které nejsou kontrolovány orgány státní finanční kontroly, podléhají ale určitým právním předpisům a regulacím. Poloformálními MFIs jsou například některá družstva nebo nevládní organizace. Nevládní organizace se mohou zařadit i do posledního typu, a to do neformálních MFIs. Neformální MFIs nejsou kontrolovány a regulovány formálním finančním sektorem. Neformální MFIs a celkově neformální finanční sektor je v rozvojových zemích velmi rozšířený. Do neformálního sektoru můžou zapadat například některá svépomocná uskupení nebo finanční pomoc v rámci rodiny, ale i lichváři (La Torre 2006: 5 – 6).

Mikrofinanční instituce se dále můžou dělit dle technologií, které používají při poskytování finančních služeb, a to na družstva, solidární skupiny, venkovské banky, individuální smlouvy a svépomocná uskupení. Některé mikrofinanční instituce kombinují více přístupů, ty jsou pak nazývané smíšenými (Lapenu – Zeller 2001: 15).

Další způsob jak dělit mikrofinanční instituce je podle právního statutu. Podle právního statutu dělíme MFIs na vládní organizace,

nevládní organizace, registrované bankovní instituce, družstva a projekty (Lapenu – Zeller 2001: 22)

### **1. 2. 2. Grameen Bank**

Po těžké válce získal Bangladéš v roce 1971 nezávislost na Pákistánu, o dva roky později zemi zasáhly rozsáhlé povodně a hladomor. V té době žilo v Bangladéši více než 80 procent obyvatel na hranici chudoby. Muhammad Junus, profesor ekonomiky na univerzitě Chittagong se rozhodl situaci řešit a v roce 1976 začal provádět sérii experimentů v bangladéšské vesnici Jobra. Nejprve půjčoval minimální částky ze své kapsy, aby mohli vesničané provozovat jednoduché podnikání v zemědělství. Junus zjistil, že dlužníci byli nejen schopni splácet půjčku, ale dokonce profitovali. Projekt se za pomoci Bangladéšské banky rozšířil do další vesnice, do Tangailu, aby se zjistilo, zda se nejedná pouze o regionální fenomén. V této době začal Junus používat model skupinového půjčování (Armendáriz – Morduch 2010: 12).

V roce 1983 se projekt transformoval do nezávislé Grameen Bank<sup>8</sup> a rozšířil se do více než 43 tisíc vesnic po celém Bangladéši, měsíčně poskytne úvěry ve výši až 40 milionu dolarů. V současnosti je 93 procent hodnoty banky vlastněno samotnými příjemci půjček, zatímco zbylých 7 procent vlastní vláda. Důvod proč se Grameen Bank stala inspirací pro mnoho dalších mikrofinančních institucí je vysoká návratnost půjček – více než 95 procent dlužníků svůj dluh splatí bez problémů (Khandker 1998: 3). Důvodem vysoké návratnosti půjček mohou být dle Organizace spojených národů (UN 1998: 5) veřejná setkání všech členů, která se konají každý týden, a účast na nich je povinná. Tato setkání mají za úkol

---

<sup>8</sup> grameen v překladu znamená venkovský, vesnický, vesnice.



posilovat osobní zodpovědnost, kulturu disciplíny a pravidelného splácení u účastníků mikrofinančních programů Grameen Bank.

Od svého založení ušla Grameen Bank dlouhou cestu a prošla mnoha změnami až k transformaci na Grameen Bank II v roce 2002. Transformace reagovala na potřebu vyšší flexibility a odlišných přístupů v době normálního stavu a v době krize – to bylo způsobeno povodněmi v roce 1998. Součástí byl i vznik služeb dělaných na míru každému zákazníkovi. Zákazník si může určit dobu splácení i proměnlivou výši splátek – v období kdy se podniku daří nejvíce, může splácet vyšší částky, než v období útlumu, v závislosti na tom, jaký druh podnikání provozuje. Grameen Bank II navíc rozšířila své portfolio služeb a nabízí například penzijní připojištění či pojištění neschopnosti splácet v případě smrti jednoho ze členů skupiny dlužníků (Yunus 2004: 4079).

Dle Muhammada Junuse (2004: 4077 – 4078) je Grameen Bank založena na šesti hlavních principech:

*„1. Chudoba není vytvořena chudými, ale institucemi a politikami vytvořenými okolo nich. Pokud chceme překonat chudobu, musíme změnit tyto instituce a politiky.*

*2. Charita není odpovědí na chudobu, charita chudobu zachovává a jen vytváří závislost. Aby se překonala chudoba je potřeba uvolnit energii a kreativitu každého člověka.*

*3. Grameen Bank je založena na víře, že není rozdíl ve schopnostech chudých a ostatních lidí. Chudí ale často nemají příležitost prozkoumat svůj potenciál, proto jejich schopnosti zůstávají nevyužité. Kdyby měli příležitost, mohou změnit své životy.*

*4. Grameen Bank vytváří podmínky, které odstraňují bariéry nastavené tradičními bankami, konvenční banky jsou založené na*

*principu, čím víc toho člověk má, tím víc může získat, zatímco naše banka se řídí tím, čím je člověk chudší, tím se stává vyšší prioritou.*

*5. Základním předpokladem Grameen Bank je víra v to, že chudí lidé vždy vracejí vypůjčené peníze. Mohou se vyskytnout vnější okolnosti, které dlužník neovlivní a prodlouží dobu splacení dluhu, ale vždy jej splatí.*

*6. Půjčování ženám přináší větší výhody pro rodinu, než půjčování mužům. Pokud je žena příjemcem půjčky, ti, kdo z toho nejvíce profitují, jsou děti. Více než 96 procent členů Grameen Bank jsou dnes ženy.“*

### **1. 2. 3. Rozšíření mikrofinančních institucí po světě**

Kolébkou moderních mikrofinančních institucí je místo zrodu Grameen Bank, Bangladéš. Dle Microcredit Summit Campaign v současnosti ve světě operuje 3718 formálních mikrofinančních institucí, určit přesné číslo všech fungujících poskytovatelů mikrofinančních služeb je složité, odhaduje se až 10 tisíc mikrofinančních institucí (ResponsAbility 2014: 3). MFIs nejsou rozšířené rovnoměrně po světě<sup>9</sup>, navíc v každém regionu se využívá jiný model, protože všude vznikaly mikrofinance za jiných podmínek. Největší úspěchy slaví mikrofinance především v jihovýchodní Asii a Latinské Americe, mnoho poskytovatelů mikrokreditů a dalších mikrofinančních služeb se nachází i v Subsaharské Africe. MFIs potřebují stabilní politické a makroekonomické prostředí, aby se mohly vyvíjet. Kvůli tomu zatím nemají takový dosah v zemích zapojených v konfliktech (Lapenu – Zeller 2001: 14). Mikrofinance už nejsou pouze výsadou rozvojových zemí, využití nacházejí i v zemích Evropské unie a v severní Americe.

---

<sup>9</sup> viz mapa č. 1, ukazuje dosah a rozšíření mikrofinancí po světě.

Z asijských zemí mají mikrofinanční instituce největší dosah v Indonésii, Bangladéši, Thajsku, Vietnamu, na Srí Lance a v Indii (Lapenu – Zeller 2001: 15). Na asijském kontinentu se nachází asi 70 procent všech MFIs, které ročně obslouží nejvíce klientů, obchodují ale s nejmenšími transakčními částkami. Asijské MFIs dosahují také nejlepších výsledků, co se týče míry návratnosti půjček – 96 procent. Zatímco se MFIs v ostatních regionech zaměřují nastejno na městské a rurální oblasti, v jihovýchodní Asii se soustřeďují na venkov (Lapenu – Zeller 2001: 27 – 30).

V Latinské Americe dosahují MFIs nejlepších výsledků v Bolívii, Ekvádoru, Kolumbii, Mexiku, Uruguayi a Hondurasu (Lapenu – Zeller 2001: 15). Latinskoamerické MFIs ročně obslouží méně klientů než ty asijské, operují s vyššími částkami. To může být způsobeno také tím, že na rozdíl od Asie a Afriky zde převažují ziskové MFIs, například komerční banky (Lapenu – Zeller 2001: 27 – 30).

Mikrofinanční sektor se nejdynamičtěji vyvíjí v těchto afrických zemích: Keňa, Uganda, Zimbabwe, Zambie, Mali, Benin, Togo (Lapenu – Zeller 2001: 15). Afrika má ze všech regionů nejmenší návratnost půjčených peněz, pořád se ale pohybuje na 88 procentech. Důvodem může být slabé prosazování zákona (Lapenu – Zeller 2001: 27 – 30), kdy žádný ze členů skupiny nemá motivaci splácet půjčku zpět, navíc ne všechny MFIs využívají skupinový model zapůjčování.

V Evropě se pojetí mikrofinancí diametrálně odlišuje od pojetí ve výše zmíněných regionech. Dle Evropské komise je mikrokredit:

*„mikropůjčka na podnikání je půjčka do 25 tisíc euro, na podporu samostatně výdělečné činnosti a mikropodniků, zatímco osobní mikropůjčka je půjčka do 25 tisíc euro určená na pokrytí klientových osobních nezbytností jako například nájem, vzdělání...“*

V Asii, Latinské Americe a Africe se za mikrokredit považuje pouze úvěr určený na podporu podnikání, zatímco dle Evropské komise se může jednat i o spotřebitelský úvěr. V Evropě jsou mikrofinance vnímány jako nástroj ekonomického růstu a sociální inkluze a soudržnosti. V roce 2011 byla průměrná částka poskytovaná evropskými MFIs jednomu žadateli 5 135 euro, což je o mnoho vyšší než většina půjček poskytnutých v rozvojových zemích. Cíle mikrokreditů jsou v Evropě jiné než ve dříve zmíněných regionech – je zřetelný odklon od původní myšlenky překonat chudobu, zde je cílem finanční a sociální inkluze (EMN 2014).

Zastoupení mikrofinančních institucí v severní Americe, potažmo USA je nepatrné. Je to způsobeno komplexním finančním systémem, který poskytuje relativně velké množství jiných finančních alternativ, regulacemi a kulturou. Jednou z největších amerických MFIs je Accion Texas, jejíž popularita roste především u imigrantů a příslušníků minorit (About Microfinance).

## 2. VLIV MIKROKREDITŮ NA ROZVOJ

Tato kapitola zkoumá, jak mohou mikrokredity ovlivnit rozvoj. V úvodu kapitoly vysvětlím základní pojmy jako lidský a trvale udržitelný rozvoj či rozvojová země. Vysvětlení těchto základních pojmů je důležité, abychom věděli které oblasti, respektive kterých lidí, se tato kapitola týká, protože tato kapitola se zaměřuje pouze na mikrokredity v rozvojovém světě. Dále se zaměřím na vliv mikrokreditů (potažmo mikrofinancí) na hlavní aspekty života chudých lidí v rozvojových zemích, na chudobu, vzdělání a gramotnost, zdraví. V závěru kapitoly se budu věnovat spojitosti mikrokreditů a rozvojových cílů tisíciletí. Přestože se tato kapitola zaměřuje na celý rozvojový svět (ve kterém se aplikují mikrofinance), využívám zde i data a informace týkající se výhradně určitých oblastí a mikrofinančních institucí, nejčastěji zmiňuji Grameen Bank a Bangladéš. Tato data využívám z toho důvodu, že jak jsem již několikrát zmínila, Grameen Bank je jednou z největších a nejefektivnějších MFIs a Bangladéš je kolébkou moderních mikrofinancí. Navíc právě nejvíce studií zmiňuje právě Bangladéš a Grameen Bank. Výsledky rozdílných studií zde dokládají určité pozitivní a negativní důsledky mikrofinancí.

Pojem rozvoj znamená vlastně proces zlepšování předchozího stavu, proces růstu nebo pokroku. Najít definici rozvoje jako takového, je ale složitější, protože každý koncept pojímá rozvoj odlišně, a v některých konceptech to může znamenat například pouze ekonomický růst. V této práci rozvojem nemyslím jenom ekonomický růst, zaměřuji se především na lidský rozvoj, jenž zahrnuje všechny aspekty osobního blahobytu – od zdravotního stavu, přes ekonomickou situaci, až po politické svobody (World Bank 2004: 7 – 8). Trvale udržitelný rozvoj je dle OSN „rozvoj, který naplňuje potřeby současnosti, bez toho aniž by ohrožoval schopnost naplnit potřeby budoucích generací“ (World Bank 2004: 9).

Neexistuje žádná jednotná klasifikace rozvinutosti země, ani definice rozvojové země. Světová banka dělí země dle jejich hrubého národního důchodu (HND) na osobu do čtyř kategorií, přičemž za rozvojové jsou považovány zpravidla země patřící do kategorií nízký HND<sup>10</sup>, nižší střední HND i vyšší střední HND. Zbývající kategorií je pak vysoký HND. Dle Světové banky je tedy na světě 139 rozvojových zemí (World Bank 2014)<sup>11</sup>.

Nejpoužívanější metodou měření lidského rozvoje je HDI – index lidského rozvoje, implementovaný OSN, respektive Rozvojovým programem OSN (UNDP). HDI zahrnuje tři klíčové dimenze lidského rozvoje – dlouhý a zdravý život, přístup ke vzdělání a úroveň života. Z těchto tří dimenzí se pak vypočítá HDI a podle něj je země zařazena do jedné ze čtyř kategorií: země s velmi vysokým lidským rozvojem, s vysokým lidským rozvojem, se středním lidským rozvojem a s nízkým lidským rozvojem<sup>12</sup>. Znovu zde platí, že země zařazené do ostatních kategorií než velmi vysoký lidský rozvoj, jsou považované za země rozvojové, a těch je tedy 138 (UNDP 2014)<sup>13</sup>.

Specifickou skupinou rozvojových zemí jsou nejméně rozvinuté země<sup>14</sup>. Tuto skupinu vytvořilo OSN v roce 1971 a v současnosti zahrnuje 48 zemí<sup>15</sup>. Členské země musí splňovat určitá kritéria měřitelná dle hrubého národního důchodu na osobu, indexu lidských zdrojů a indexu

---

<sup>10</sup> Zeměmi s nízkým HND jsou například Bangladéš, Kambodža nebo Malawi, země, kde se sektor mikrofinancí rozvíjí nejdynamičtěji (World Bank 2014).

<sup>11</sup> viz tabulka č. 1

<sup>12</sup> HDI nebyl určen z různých důvodů u těchto zemí: Korejská lidově demokratická republika, Marshallovy ostrovy, Monako, Nauru, San Marino, Somálsko, Jižní Súdán a Tuvalu (UNDP 2014).

<sup>13</sup> viz tabulka č. 2

<sup>14</sup> *Least Developed Countries*

<sup>15</sup> Patří sem například i země s rozvinutým mikrofinančním sektorem jako Bangladéš, Kambodža a Malawi (DESA 2014).

ekonomické zranitelnosti. Tyto země mají přístup k nadstandardní mezinárodní podpoře v oblastech obchodu a rozvojové spolupráce. (DESA 2014).

## **2. 1. Vliv mikrokreditů na chudobu**

Na hranici extrémní chudoby, tedy 1,25 dolaru za den<sup>16</sup>, žije skoro 1/6 světové populace (World Bank 2013). Extrémní, nebo také absolutní chudoba, je stav, kdy jedinec nemá dostatek prostředků, aby uspokojil své základní potřeby (jídlo, přístřešek, oblečení). Absolutní chudoba nezohledňuje kvalitu života, je to vlastně peněžní částka. Rozlišujeme ale ještě relativní chudobu, která odráží standard života společnosti a je definována ekonomickým stavem členů společnosti. V tomto pojetí jsou lidé chudí, pokud nejsou schopni uspokojovat své potřeby na stejné úrovni jako ostatní členové společnosti (UNESCO 2014).

Mikrofinance se zařadily mezi širokou škálu rozvojových strategií v boji proti chudobě, snižování chudoby je primárním cílem poskytování těchto finančních služeb nejchudším. V průběhu let využívání mikrokreditů jako možné cesty z chudoby se ozývá mnoho pozitivních i negativních ohlasů. Není možné jednoznačně rozhodnout, zda je vliv mikrofinancí na chudobu pozitivní či negativní.

S růstem popularity mikrokreditů se v 90. letech začínají provádět studie a hodnocení jejich dopadu. Prvotní studie ukazují pozitivní dopady, studie ale byly prováděny převážně mikrofinančními institucemi, skupinami podporujícími mikrofinance a mezinárodními rozvojovými agenturami. Na to zareagovali nezávislí výzkumníci a akademici, kteří zpochybnili přesnost a pravdivost předchozích studií. Tito akademici využili odlišnou metodu průzkumu a zpravidla došli k závěrům, že mikrofinance mají zanedbatelný nebo žádný dopad na snižování

---

<sup>16</sup> OSN byla tato hranice stanovena na 1 dolar na den (UNESCO 2014).

chudoby. Roodman a Morduch ve své studii o dopadu mikrokreditů na chudobu v Bangladéši z roku 2009 došli k závěru že „30 let mikrofinančního hnutí a my máme stále jen málo důkazů, že by mikrofinance znatelně zlepšovala životy klientů“ (Roodman – Morduch 2009: 3 – 4). Zastánci na to o rok později reagovali s tím, že není možné dokázat dopad mikrofinancí kvantitativními metodami, především proto, že chybí dostatek kvantitativních důkazů (Bateman 2011: 2). Ani zastánci a poskytovatelé mikrokreditů si ale nemyslí, že by byly mikrofinance zázračným řešením chudoby. Například ředitel MSC, Sam Daley-Harris si uvědomuje, že: „Mikrofinance nejsou řešením chudoby, to ale není ani zdraví, vzdělání nebo ekonomický růst. Neexistuje jedno jediné řešení chudoby. Řešení musí zahrnovat celou řadu intervencí, osamostatňování a mikrofinance.“ Limity mikrokreditů registruje i Junus (2003: 171): „Mikrokredit není žádný zázračný lék, který dokáže okamžitě vymýtit chudobu. Mnohé ale může vytáhnout z chudoby a jiným pomůže zmírnit hloubku jejich chudoby.“ Dále pak dodává, že v kombinaci s dalšími inovativními programy je mikrokredit klíčovým nástrojem k dosažení světa bez chudoby.

Dle Shahidura R. Khandkera (1998: 1) záleží na lokálních okolnostech a celkové situaci regionu, zda je mikrokredit vhodným rozvojovým prostředkem. Mikrokreditní programy jsou vhodné pro lidi, kteří mají schopnosti a dovednosti stát se živnostníkem, založit a provozovat své podnikání (Khandker 1998: IX). I Aneel Karnani (2007) tvrdí, že většina lidí nemá schopnosti, vizi, kreativitu a výdrž podnikat, a to se týká i lidí z rozvinutých zemí s vysokou úrovní vzdělání a přístupem k finančním službám, asi 90 procent pracovní síly totiž tvoří zaměstnanci, nikoli podnikatelé či samozaměstnavatelé.

V mnoha zemích a u mnoha klientů se mikrokredity ukázaly být efektivním nástrojem snižování chudoby, pomohly lidem dostat se z chudoby, a zapojit je do ekonomického a politického procesu v zemi.



Některé studie ukázaly, že účastníci mikrofinančních programů nejen že mají vyšší příjmy, ale jejich příjmy jsou i stabilnější (UN 1998: 3). Shahidur R. Khandker ve své studii z roku 1998<sup>17</sup> zkoumá 3 velké MFIs v Bangladéši – BRAC, Grameen Bank a RD-12. Výsledek studie ukazuje, že 5 procent klientů těchto institucí je každý rok schopno dostat sebe (a svou rodinu) z chudoby. Stejný údaj uvádí i Muhammad Junus. Littlefield, Hashemi a Morduch (2003: 4) dokazují, že příjmy členů mikrofinanční instituce (v tomto případě Grameen Bank) jsou vyšší než příjmy těch, co se neúčastní žádného mikrofinančního programu.

Průzkum klientů mikrofinanční instituce CRECER v Bolívii ukázal pozitivní výsledky. Až dvou třetinám klientů se dlouhodobě zvýšily příjmy a 68 procentům účastníků se zvýšily úspory, přičemž před účastí v programu nemělo žádné úspory 78 procent klientů. I v Ghaně prokázala studie prokazatelný pozitivní vliv na klienty mikrofinanční instituce Svoboda od hladu<sup>18</sup>, kdy se po účasti v programu zvýšily jejich příjmy průměrně o 36 dolarů. Studie, která se zabývala klienty indonéské Rakyat Bank, odhalila, že klientům se zvýšily příjmy v průměru o 112 procent a až 90 procent klientů bylo schopno dostat se úplně z chudoby (Littlefield – Morduch – Hashemi 2003: 3). V Indii se z chudoby dostala polovina klientů organizace SHARE. V Salvadoru se zase týdenní příjem klientů instituce FINCA v průměru zvýšil o 145 procent (Sananikone 2002: 1).

Podle Margaret Robinson (2001: 110) mikrofinance pomáhají budovat podnikatelskou činnost a díky nim může růst příjem klienta. Účastníci se dostávají z chudoby i tím, že se jejich neformální mikropodniky vyvinou v malé a střední formální firmy. Někdy raději místo růstu jedné firmy raději založí další podnik, aby se vyhnuli požadavkům formálního sektoru na licence, placení daní atd. I proto je tak složité měřit

---

<sup>17</sup> Tato studie je jedna z neznámějších a nejcitovanějších studií.

<sup>18</sup> *Freedom from Hunger*

růst a udržitelnost podniků a hlavně to, zda se klienti dostanou z chudoby, když například získávají příjmy z neformálních podniků.

Dle názoru kritiků mikrokreditní programy pouze spotřebovávají (už tak nedostatkové) zdroje, bez toho aniž by zajistily dlouhodobé výsledky. Podniky vzniklé pomocí mikrokreditů mají jen omezený potenciál růstu a žádný udržitelný dopad na chudé, naopak mohou vytvářet ekonomickou závislost chudých na podpůrných finančních programech (Khandker 1998: 2). Některé studie ukazují, že programy se potýkají s problémy dostat se právě k těm nejchudším, protože ti nejsou v pozici provozovat samostatně výdělečnou činnost. Někdy je to ze zdravotních důvodů, často ale nemají podnikatelské schopnosti a ani motivaci k podnikání (UN 1998: 4). David Hulme a Paul Mosley ve své studii ukazují, že chudé domácnosti z mikrokreditů neprofitují, znatelné pozitivní dopady mají mikrofinance na „nechudé“ klienty. Většina klientů na hranici chudoby co se účastnila mikrofinančního programu po něm skončila ještě s menšími příjmy (Chowdbury 2009: 2).

Jedním z důvodů proč mikrofinance v některých případech nepřinášejí očekávaný výsledek (vyšší příjem, snížení chudoby) je nesprávné využití mikropůjčky. I přes to, že se mikrokredity mají výhradně využívat na podporu podnikání, není neobvyklé, že klienti úvěr využijí na pokrytí základních konzumních potřeb jako je jídlo a oblečení (Bateman 2011: 2). M. Zeller a M. Sharma (2000: 2) uvádějí, že 50 až 90 procent půjček získaných z formálních i neformálních MFIs bylo využito na uspokojení základních potřeb.

Mikrofinance s sebou přináší i neudržitelnou zadluženost, půjčky mohou účastníky uvrhnout do dluhové propasti, a tím prohloubit i jejich chudobu. To se týká například účastníků z Bangladéše, Indie, Peru ale i Bosny a Hercegoviny. Jedna z myšlenek co vedla M. Junuse k založení Grameen Bank bylo odvrátit lidi od lichvářů, kteří požadují vysoké úroky.

MFIs si určují také vysoké úroky, ale pořád nižší než lichváři. Obecně se předpokládalo, že úroky u mikrokreditů klesnou, až bude větší konkurence. V některých případech, jako například v Mexiku, kde převažují komerční MFIs, se tak nestalo.<sup>19</sup> Existují i evidence, konkrétně z indického státu Andhra Pradesh<sup>20</sup>, kdy aby klienti pokryli vysoké úroky, půjčují si právě od lichvářů (Bateman 2011: 1 – 2).

## **2. 2. Vliv mikrokreditů na vzdělání**

Vzdělání je základním předpokladem rozvoje jednotlivce i společnosti, přesto na světě zůstávají miliony lidí bez možnosti vzdělávání. Asi 61 milionů dětí ve školním věku nemá možnost absolvovat základní školní docházku, až 250 milionů dětí neumí číst a psát, i přes to, že absolvovali 4 roky školní docházky. Skoro 775 milionů dospělých je negramotných, z toho 500 milionů tvoří ženy. Na podporu vzdělání jdou pouze 2 procenta humanitární pomoci. A přitom poskytnutí základního vzdělání dětem v rozvojových zemích by mohlo zvýšit ekonomický růst o dvě procenta ročně, více než 170 milionů lidí by se mohlo dostat z chudoby, kdyby uměli číst (UN 2013). Potřeby řešit tento problém si všimla Organizace spojených národů a zařadila zajištění přístupu k základnímu vzdělání jako jeden z rozvojových cílů tisíciletí. Ani mikrofinanční instituce však neopomíjejí tento problém, a zaměřují se v některých doprovodných programech právě na vzdělání.

První věc, do které investuje většina mikropodnikatelů je vzdělání svých dětí. Děti klientů mikrofinančních institucí půjdou spíše do školy a budou tam chodit déle, než děti těch, co se neúčastní. To dokazuje i

---

<sup>19</sup> U komerčních MFIs se poslední dobou objevuje trend vysokých odměn vrchním manažerům. Například v mexické organizaci Compartamos dosáhly odměny za osobní ohodnocení do výše desítek milionu dolarů. Na úkor toho například právě úroky zůstávají vysoké (Bateman 2011: 3).

<sup>20</sup> Právě v tomto indickém státě vypukla v roce 2010 mikrofinanční krize, která s sebou nesla i zvýšený počet sebevražd, kvůli hluboké zadluženosti a neschopnosti splácet (CGAP 2010: 1 – 4).

studie Grameen Bank z roku 1996, kde se zjistilo, že mnohem větší procento potomků účastníků chodí do školy, a to skoro všechny dívky (přičemž dcer nečlenů chodilo do školy jen 60 procent) a přes 80 procent chlapců (oproti 54 procentům nečlenů). Ročně pak členové Grameen Bank utratí o 135 procent více za vzdělání dětí než ostatní rodiny (Bhuyian – Siwar – Ismail – Hossan 2013: 68). I studie z Hondurasu a Ugandy dokazují, že vyšší příjmy pramenící z mikrokreditů dovolují klientům investovat více do vzdělání svých potomků a dopřát jim víc let školní docházky (Littlefield – Morduch – Hashemi 2003: 4 – 5).

Protože mikrofinanční instituce zaštiťují zpravidla mikropodniky fungující z domova (popřípadě okolí domova), kde není dětská práce neobvyklá, vzrůstají obavy, zda mikropůjčka nemůže zvýšit potřebu dětské práce, a tím negativně ovlivnit školní docházku. Evidence z Malawi tyto obavy potvrzuje. Po přijetí mikrokreditu se snížila školní docházka mladých dívek, kdy se dívky místo toho staraly o domov nebo pomáhaly rodičům v podniku (Bhuyian – Siwar – Ismail – Hossan 2013: 68).

### **2. 3. Vliv mikrokreditů na zdraví**

Dobré zdraví je základním předpokladem lidského štěstí a pohody. Je to také základní předpoklad ekonomického rozvoje, protože zdraví lidé žijí déle, ušetří více a jsou produktivnější (WHO 2015). Zdraví a zdravotní podmínky jsou tedy klíčové v boji s chudobou, a naopak, ekonomický stav ovlivňuje zdraví – například pokud nemocný člověk nemá finanční prostředky, nemoc neléčí nebo odkládá léčení až na poslední chvíli, kdy mu mohou zůstat trvalé následky. Špatné zdraví je jednou z dimenzí chudoby, může být příčinou chudoby, i jejím důsledkem.

Nemoc je nejhorší krizí chudých, protože to znamená nemožnost pracovat, většina chudých lidí si nemůže dovolit zdravotní péči. Nemoc také bývá hlavní příčinou neschopnosti splatit mikroúvěr (Littlefield –

Morduch – Hashemi 2003: 5). Asi i proto začalo stále více mikrofinančních institucí nabízet služby spojené se zdravím, jako vzdělávání v oblasti zdraví a výživy, prevence pohlavně přenosných chorob, HIV/AIDS a malárie, nabízí zdravotní pojištění, půjčky a spoření na léčebné výlohy atd. (Leatherman – Metcalfe – Geissler – Dunford 2011: 2).

Výchova ke zdraví bývá součástí pravidelných setkání účastníků mikrofinančních programů. Na setkáních účastníci nabývají vědomosti z oblasti zdravotní výchovy, výživy a prevence proti pohlavně přenosným chorobám, HIV/AIDS nebo například malárie. Vědomosti nabyté na těchto setkáních pak mohou vést ke změně chování klientů, například několik studií dokázalo, že domácnosti účastníků se mikrofinančních programů mají lepší výživu i zdravotní stav. Větší a stabilní příjmy vedou ke zlepšení životních podmínek, tedy k lepší výživě a preventivní zdravotní péči (Littlefield – Morduch – Hashemi 2003: 5). Větší informovanost (a vyšší a stabilnější příjem) má i dopad na řešení onemocnění, členové mikrofinančních institucí hledají při onemocnění pomoc lékaře co nejdříve. Například studie prováděná v Malawi, Thajsku a Guatemale ukázala, že po podílení se na mikrofinančním programu (který poskytuje i informace ohledně zdraví), více žen vyhledá lékaře při příznacích pohlavně přenosné choroby. Více žen pak také zajistí základní zdravotní péči svým dětem (Leatherman – Metcalfe – Geissler – Dunford 2011: 8 – 9).

Jednou z mikrofinančních organizací kombinující výchovu ke zdraví a mikrokredity je instituce CRECER v Bolívii. Studie dokazují pozitivní vliv této organizace na klienty právě v souvislosti se zdravím a zdravotním stavem, například větší procento klientů nechá své děti očkovat proti záškrtu, černému kašli a tetanu. Klientky také vědí, že průjem<sup>21</sup> se musí

---

<sup>21</sup> Průjem je druhou nejčastější příčinou úmrtí dětí (Leatherman – Metcalfe – Geissler – Dunford 2011: 9)

řešit rehydratační terapií. Průzkum organizace Svoboda od hladu z Ghany potvrdil tyto pozitivní dopady, ukázal taky, že jednoroční děti účastníků programu jsou zdravější (co se týče výšky a váhy), než potomci těch, co se neúčastní (Littlefield – Morduch – Hashemi 2003: 6). V Ghaně se v programech věnují i prevenci proti malárii, nabádají, aby malé děti a těhotné ženy využívaly sítěky proti hmyzu (Leatherman – Dunford 2009).

V Jihoafrické republice byl zase dokázán pozitivní vliv mikrofinancí na domácí násilí, kdy se díky doprovodnému programu risk domácího a sexuálního násilí u klientů snížil o polovinu (Leatherman – Dunford 2009). 95 procent členů ugandské mikrofinanční instituce FOCCAS<sup>22</sup> zase zlepšilo svoji výživu a hlavně výživu dětí, 32 procent klientek se angažovalo v prevenci proti HIV/AIDS, oproti 18 procentům neklientů. Studie zabývající se členy bangladéšské organizace BRAC odhalila, že méně členů trpí podvýživou, navíc podvýživa se snižuje s délkou participace v programu (Littlefield – Morduch – Hashemi 2003: 6).

Mikrofinance mohou ovlivnit zdraví klientů informacemi poskytovanými na pravidelných setkáních, ale i samotný mikrokredit má vliv na zdraví klientů – stabilní a zvýšený příjem znamená lepší výživu a schopnost v případě nemoci zaplatit léčebné výlohy. Byl dokázán pozitivní vliv mikrofinancí přímo či nepřímo na tyto oblasti: prevence proti pohlavně přenosným chorobám, HIV/AIDS a malárii, zlepšení výživy dětí (snížení podvýživy) a snížení domácího násilí (Leatherman – Dunford 2009). Mikrofinance nemusí mít pozitivní vliv jen na klienty, účastníci programů šíří informace nabyté na setkáních mezi svou komunitu – informace poskytované mikrofinančními institucemi mohou tedy ovlivnit i ty, co se programů neúčastní (Leatherman – Metcalfe – Geissler – Dunford 2011: 8 – 9).

---

<sup>22</sup> Jedna z největších ugandských mikrofinančních institucí, v roce 2006 skončila kvůli finančním potížím (Elunya 2006)

### 2. 3. 1. Vliv mikrokreditů na HIV pozitivní klienty

V současné době se výzkumů zaměřuje na to, jak mohou mikrokredity pomoci nevyléčitelně nemocným, především HIV pozitivním klientům. Různé iniciativy na podporu lidí nakažených HIV začaly poskytovat mikrokredity. Tyto iniciativy vznikají především v subsaharské Africe, regionu, jenž je touto nemocí postižen nejvíce (ICAD 2001: 1). V Keni se jedná například o hnutí Ženy bojující proti AIDS v Keni<sup>23</sup> a Hnutí mužů proti AIDS v Keni<sup>24</sup>.

Samozřejmě mikrokredity nemohou vyléčit nevyléčitelně nemocné, ale mohou jim výrazně pomoci. Při onemocnění HIV/AIDS příjmy domácnosti spadnou až o 40 procent, zatímco zdravotní výdaje stoupnou až o 400 procent (ICAD 2001: 2). Poskytnutí půjčky na podnikání umožní HIV pozitivnímu klientovi vydělat si dostatek peněz na živobytí (a uživení rodiny), na dopravu do nemocnice a na léky. Úspěšný podnik nezlepší jenom finanční situaci klienta, má pozitivní dopad i na postavení klienta ve společnosti a na jeho psychický stav. Tato tvrzení dokazuje i studie z Keni, na druhou stranu pouze 49 procent klientů mikrokredit využilo na rozjetí podniku, a tím zajištění dlouhodobého stabilního příjmu.

Někteří klienti podnikali již před zapsáním do programu a před nakažením virem, jejich podniky zkrachovali právě kvůli onemocnění. Díky školení a účasti v mikrofinančním programu byli tito účastníci schopni navázat tam, kde jejich podnik skončil a znovu ho otevřít. Jejich podniky zpravidla nebyly tak úspěšné jako před onemocněním, ale zajistily jim dostatečný příjem na uživení sebe a rodiny, a na zdravotnické výdaje.

Mnoho klientek si před účastí v programu vydělávalo sexem nebo nelegálním prodejem alkoholu, aktivitami, které podle nich vedly později

---

<sup>23</sup> *Women Fighting AIDS in Kenya*

<sup>24</sup> *Movement of Men against AIDS in Kenya*

k nakažení virem. Mikrokredit jim umožnil angažovat se v jiném podnikání, tím snížit šanci šíření viru dál (Datta – Njuguna 2008: 97).

## **2. 4. Mikrokredity a rozvojové cíle tisíciletí**

Rozvojové cíle tisíciletí jsou konkrétní výsledky, kterých by mělo být dosaženo v oblastech zdraví, výživy, vzdělání, rovnosti pohlaví a životního prostředí. Desítky let zkušeností ukázaly, že pokrok v těchto oblastech je velice ovlivněný i dalšími okolnostmi jako je fungující vláda, bezpečnost v zemi, infrastruktura a ekonomický růst (Littlefield – Morduch – Hashemi 2003: 1).

I přes to, že MDGs neobsahují cíle v rámci finančního sektoru, obyvatelé rozvojových zemí s nízkým příjmem potřebují přístup k financím, aby mohli rozvojových cílů dosáhnout (OSN 2005a). Žádná jednotná intervence nemůže naráz ukončit chudobu, chudí potřebují vzdělání, zaměstnání, zdravotní péči, a někteří z nejchudších potřebují okamžitý finanční příjem, aby přežili. Přístup k mikrofinancím vlastně umožňuje chudým dosáhnout MDGs vlastní cestou. Je dokázáno, že pokud mají domácnosti zvýšený pravidelný příjem, investují více do výživy, vzdělání dětí, oprav domácnosti atd. To znamená, že zvýšený pravidelný příjem redukuje chudobu (Littlefield – Morduch – Hashemi 2003: 9). A jak tedy mohou mikrofinance napomoci dosažení jednotlivých rozvojových cílů tisíciletí?

První cíl, tedy odstranit extrémní chudobu a hlad, se vlastně shoduje s posláním mikrokreditů. Jak jsem již zmínila výše, přístup k finančním službám, a tím později zvýšené pravidelné příjmy, redukuje chudobu a hlad. Přístup k mikrofinancím také umožňuje chudým spořit, plánovat budoucí výdaje a připravit se na neočekávané výdaje, které by pro ně jinak znamenaly další propad do chudoby.



I druhý cíl, zpřístupnit základní vzdělání pro všechny, může být pozitivně ovlivněn mikrofinancemi. Vyšší příjem domácnosti umožňuje pravidelnou školní docházku dětí, a investici do jejich vzdělání – nákup učebnic, uniformy, zaplacení dopravy. První věc, do které investuje většina mikropodnikatelů, je právě vzdělání svých potomků. Děti také často nemohou pravidelně chodit do školy proto, že musí vydělávat stejně jako rodiče. Pokud se však zvýší příjem rodičů, už není potřeba zajišťovat příjem od dětí (Fleury 2010).

Prosazovat rovnost pohlaví a posilovat postavení žen je třetí rozvojový cíl tisíciletí, a zároveň jedno z nejdiskutovanějších témat v souvislosti s mikrokredity. Mikrokredity jsou více ženskou záležitostí, většina MFIs půjčuje převážně ženám (například u Grameen Bank tvoří ženy až 97 procent dlužníků (Grameen Bank 2014)). Mikrofinance zvyšují účast žen na výdělečných aktivitách, ženy, jež se účastní mikrofinančních programů, jsou pak sebevědomější, schopnější konfrontovat genderové nerovnosti a podílejí se více na rozhodování záležitostí v rodině i komunitě (Littlefield – Morduch – Hashemi 2003: 7). Účast žen v mikrofinančních programech tedy napomáhá třetímu rozvojovému cíli.

Další tři cíle, omezit dětskou úmrtnost, zlepšit zdraví matek a bojovat proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem, jsou cíle související se zdravím a zdravotním stavem. V doprovodných programech mikrofinancí se ani zdraví neopomíjí. Tyto doprovodné programy mikrofinančních institucí informují o prevenci HIV/AIDS a dalších infekčních chorobách, některé poskytují zdravotní pojištění a zajišťují přístup ke zdravotní péči (Fleury 2010).

Zajištění trvalé udržitelnosti životního prostředí je sedmým rozvojovým cílem tisíciletí. MFIs poskytují mikrokredity zpravidla na podporu podnikání, často se jedná o podnikání v oborech spojených se zemědělstvím. Některé MFIs pomáhají naplnění sedmého cíle

vzděláváním klientů v oblastech udržitelnosti přírodních zdrojů a představováním ekologicky nezávadných přístupů k jejich podnikání (Fleury 2010).

Poslední cíl, vytvořit globální partnerství pro rozvoj, je složitější naplnit skrze mikrofinance. Mikrofinanční instituce ale vytváří platformu pro globální spolupráci při redukci chudoby (Fleury 2010).

### 3. MIKROKREDITY A ŽENY

V této poslední kapitole se budu věnovat vlivu mikrokreditů na ženy. Zaměřím se na to, proč jsou ženy hlavními příjemci mikrokreditů, jaký mohou mít mikrokredity dopad na ženy a zda snižují genderové nerovnosti, respektive zda mohou napomáhat zrovnoprávnění žen. Na počátku této kapitoly se zmíním o nerovnosti pohlaví, postavení žen ve světě a co myslím tím zrovnoprávněním žen. V první části se věnuji ještě vývoji zapojení žen do mikrofinancí a také několika nejdůležitějším ženským mikrofinančním iniciativám. V další části se zaměřím na to, proč jsou mikrofinance zpravidla ženskou záležitostí. Poslední část je jádrem této kapitoly a vlastně celé práce, protože tam budu hledat odpovědi na výzkumnou otázku, která zní: Jak ovlivňují mikrokredity postavení žen v rozvojovém světě?

Z více než jedné miliardy lidí žijících v absolutní chudobě, ženy tvoří 70 procent (Pokhriyal – Rani – Uniyal 2014: 22). Představují také 2/3 negramotných (Kelleher 2014). Ženy mají také vyšší míru nezaměstnanosti, a pokud jsou zaměstnané, tak zpravidla dostávají menší plat než muži. Některé nemají žádný přístup ke vzdělání, zaměstnání a finančním službám (UNFPA 2015). I přesto, že mnoho mezinárodních smluv potvrzuje rovnost pohlaví, v praxi to tak není. Nerovnost pohlaví zůstává i nadále velkým problémem a překážkou lidského rozvoje. Dle OSN udělaly ženy a dívky velký pokrok, doposud ale nezískaly rovnoprávnost (UNDP 2015). Prosazovat rovnost pohlaví a posilovat postavení žen<sup>25</sup> se stalo i jedním z rozvojových cílů tisíciletí.

Co tedy vlastně ten *empowerment*, neboli zplnomocňování (respektive posilování postavení) znamená? Dle definice Světové banky je to „*proces zvyšování kapacity jednotlivců nebo skupin, aby mohli činit*

---

<sup>25</sup> V anglickém jazyce se používá slovo *empower*, což znamená vlastně zplnomocnit, zmocnit, udělit moc.

*vlastní rozhodnutí, a ta transformovat do činů a dosáhnout požadovaných výsledků.*“ Je to vlastně proces nabytí moci. Zplnomocnění se už dlouhou dobu spojuje především s ekonomickým rozvojem, ale ekonomické zplnomocnění je pouze jedna dimenze, dále se uvádí posílení postavení sociokulturní, rodinné (respektive mezilidské, interpersonální), právní, politické a psychologické (Pokhriyal – Rani – Uniyal 2014: 23). V praxi to pak znamená například větší účast na rozhodnutí v domácnosti i společnosti, větší kontrola nad majetkem rodiny nebo nabytí nových vědomostí a dovedností (Bezbourah – Pillai 2013: 616).

Rovnost pohlaví a posílení postavení žen je klíčové pro efektivní a udržitelný rozvoj, žádná společnost se nemůže úspěšně vyvíjet, bez toho aniž by poskytovala stejné životní možnosti (USAID 2012: 1). Přesto se v jednotlivých regionech světa vyskytují velké rozdíly v nerovnosti pohlaví. Měřením nerovnosti pohlaví se zabývá Index nerovnosti pohlaví<sup>26</sup>, který zohledňuje 3 důležité aspekty lidského rozvoje: reprodukční zdraví, zplnomocnění a ekonomický status. GII uděluje hodnoty zemím od 0 do 1, přičemž 0 by znamenala úplnou rovnost, zatímco 1 by byla 100 procentní nerovnost<sup>27</sup>. GII zobrazuje postavení žen ve více než 150 zemích světa, ukazuje i spojitost stupně lidského rozvoje a rovnosti pohlaví. Zpravidla země s velmi vysokým lidským rozvojem mají nízkou míru nerovnosti, a naopak země s nízkým lidským rozvojem vykazují vysokou nerovnost pohlaví. Průměrná hodnota zemí s vysokým lidským rozvojem je 0,197<sup>28</sup>, zatímco země s nízkým lidským rozvojem mají průměrně 0,587. Při rozdělení na regiony má nejvyšší hodnoty subsaharská Afrika, následují arabské státy a jižní Asie (UNDP

---

<sup>26</sup> *Gender Inequality Index*

<sup>27</sup> Žádná země ale nedosahuje ani nuly, ani stoprocentní nerovnosti (UNDP 2014).

<sup>28</sup> Výjimkou je například Katar, který je na 31. místě v HDI, ale GDI má hodnotu 0,524, což se blíží zemím se středním až nízkým lidským rozvojem (UNDP 2014).

2014). A v mnoha zemích s vysokými hodnotami GII se zapojují do boje proti nerovnosti i mikrofinanční instituce.

### **3. 1. Vývoj zapojení žen do mikrofinancí**

Problematika přístupu žen k finančním službám je předmětem zájmu různých organizací a hnutí už několik let, nejedná se tedy o žádný nový fenomén. Už na začátku 70. let minulého století vznikala po celém světě (a zejména pak v Indii) různá hnutí, která se zabývala tím, do jaké míry mají ženy přístup k finančním službám. Ani na první Mezinárodní konferenci žen v roce 1975 v Mexiku nebylo téma přístupu žen k finančním službám opomenuto, a vyvrcholilo v založení sítě Světového bankovníctví pro ženy (Mayoux 2009: 8). Světové bankovníctví pro ženy v současnosti sdružuje 38 finančních institucí z 28 zemí světa, které poskytují mikrofinanční služby jako úvěry, pojištění a spoření navržené přesně podle potřeb žen (Women's World Banking 2015).

Druhá Mezinárodní konference žen proběhla o deset let později, v roce 1985 v Nairobi a způsobila rychlý nárůst programů na podporu výdělečných aktivit určených pro ženy. Některé byly podporované vládou, jiné sponzorovaly nevládní organizace a různí donoři. Tyto programy zahrnovaly mimo jiné i mikrokredity, mikrospoření a mikropojištění. V 90. letech se některé mikrofinanční instituce začaly více zaměřovat na ženy. Mezi tyto instituce patří i Grameen Bank, FINCA a ACCION International (Mayoux 2009: 8).

V roce 1989 byla založena jedna z přelomových finančních institucí určených pro ženy, a to První ženská banka. Tuto komerční banku založila Benazir Bhutto<sup>29</sup>, v současnosti se banka zaměřuje na širokou škálu finančních aktivit, od mikrofinancí přes finanční služby malým a středním podnikům až po korporace. Banka prosazuje a podporuje

---

<sup>29</sup> Premiérka Pákistánu v letech 1988 až 1990, vůbec první žena, která zastávala premiérský post země s převahou islámského národa (CNN 2007).

zplnomocňování žen tím, že financuje pouze podniky, kde ženy mají minimálně 50 procentní vlastnický podíl nebo kde tvoří ženy minimálně 50 procent zaměstnanců nebo firmy, kde je ve vedení žena (FWBL 2012).

Na začátku roku 2008 poskytla první půjčky další významná mikrofinanční instituce zaměřující se na ženy, Mikrofinanční iniciativa žen. Úkolem této instituce je posilovat postavení chudých afrických vesnických žen skrze mikropůjčky určené na podnikání. Organizace působí v zemích východní Afriky, především v Ugandě, Keni a Tanzanii a je řízena místními ženami. Míra návratnosti půjček u této organizace je téměř stoprocentní (Aid for Africa 2015).

Za necelých 40 let od vzniku moderních mikrofinancí se staly mikrofinance převážně doménou žen. V současnosti ženy představují více než 80 procent klientů mikrofinančních institucí (Garikipati 2013: 53) a posilování postavení žen se stalo cílem většiny mikrofinančních institucí i jedním ze čtyř klíčových bodů agendy *Microcredit Summit Campaign*.

### **3. 2. Proč se mikrofinance zaměřují právě na ženy?**

Mikrofinance hrají důležitou roli v rozvojových programech, protože přímo kombinují strategie na snižování chudoby a posilování postavení žen a ženský rozvoj hraje klíčovou roli v socioekonomickém rozvoji celé společnosti. Už v 70. a 80. letech minulého století vznikaly směry jako *Women and Development*, *Women in Development* nebo *Gender and Development* zabývající se postavením žen v rozvoji (Horký 2011). Každý směr prosazoval jiný přístup k ženám a rozvoji, ale všechny směry si uvědomovaly důležitost žen v rozvoji a to, že genderové nerovnosti rozvoj a ekonomický růst zpomalují. To, že nerovnost pohlaví znamená větší chudobu, pomalejší ekonomický růst a nižší životní úroveň potvrdila i Světová banka (Cheston – Kuhn 2002: 7). I proto se mnoho rozvojových strategií (včetně mikrofinancí) začalo více zaměřovat na ženy.

Grameen Bank i většina dalších mikrofinančních institucí se zavazují směřovat své služby na ty nejchudší a nejzranitelnější osoby, a vskutku, jak jsem již zmínila, přes 70 procent chudých tvoří právě ženy, takže primární cíl snižování chudoby vlastně zčásti znamená zaměření na ženy (Lendwithcare 2015). Samozřejmě to neznamená, že ženy jsou vždy chudší než muži, ale zpravidla jsou zranitelnější. Zajištění přístupu žen k finančním službám snižuje jejich zranitelnost a náchylnost k chudobě. Snížení této zranitelnosti může vést k posílení postavení ženy (Cheston – Kuhn 2002: 8).

MFIs se zaměřují na ženy také z vlastního zájmu, protože ženy se ukázaly být zodpovědnějšími dlužníky a u žen je mnohem větší míra návratnosti půjček než u mužů. Ženy vnímají mikrokredit jako velkou zodpovědnost a mají větší strach ze sankcí, které by následovaly při neplacení. Ženy také lépe spolupracují (mezi sebou i s mikrofinanční institucí), splácí včas a účastní se pravidelných schůzek a doprovodných programů (Littlefield – Morduch – Hashemi 2003: 7). Dle některých kritiků se může naopak půjčování ženám negativně podepsat na udržitelnosti a efektivitě mikrofinanční instituce. To může být způsobeno tím, že MFIs zaměřující se na ženy, kladou důraz na ideologické a sociální cíle na úkor technologické způsobilosti a hospodárnosti (Cheston – Kuhn 2002: 10).

Dalším důvodem, proč je mikrokredit lepším rozvojovým nástrojem v rukách ženy, je dopad na celou domácnost. Pokud je žena správcem půjčky, tak to může mít pozitivní dopad na celou domácnost. Prvním, koho mikropůjčka ovlivní, jsou zpravidla děti. Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, první věc, do které účastníci mikrofinančních programů investují, je vzdělání svých potomků. Dle Junuse (2004: 4078) ženy myslí do budoucna, takže mají lepší plán a umí lépe naložit se zdroji, i když jich není moc.

### 3. 3. Vliv mikrokreditů na ženy a jejich postavení ve společnosti

Otázka jaký mají mikrokredity vliv na ženy, jejich postavení ve společnosti a zda jejich postavení posilují, se stalo předmětem mnoha studií. Výsledky studií a odpovědi na tuto otázku se velmi liší na jedné straně s tím, že mikrofinance mají schopnost plně zplnomocnit ženy, přes to, že mikrofinance musí být doprovázeny dalšími programy, aby posílily postavení ženy nebo že mikrofinance nemají žádný dopad na postavení ženy až po tvrzení, že mikrofinance naopak zhoršují postavení ženy.

Proč se tedy výsledky studií tak liší? Zaprvé, zplnomocnění obsahuje více aspektů (dimenzí), takže je možné, že některé se po absolvování mikrofinančního programu zlepší a jiné ne, či se naopak zhorší. Každá studie se může zaměřovat na jiný aspekt, a tak má každá výrazně odlišné výsledky. Dalším identifikovaným důvodem je rozdílnost žen. Ženy nejsou homogenní skupinou, každá žena je jiná, skupiny žen se liší v závislosti na regionu, náboženství, společnosti atd. Takže mikrofinance mohou mít na každou ženu jiný vliv. Záleží také na tom, jak dlouho studie probíhá, protože po delším čase se mohou ukázat pozitivní výsledky, které na začátku nebyly vidět. Výsledky studií také záleží na metodologii, protože při použití rozdílných metodologií narazíme na rozdílné výsledky (Osmani 2007: 697).

Na druhou stranu to, že mikrokredity mají potenciál zplnomocnit ženy je logické, a shoduje se s ekonomickým modelem zplnomocnění, protože mikrofinance zajišťují ekonomickou nezávislost ženy a to tím, že poskytují přístup k finančním zdrojům (Kulkarni 2011: 15). Ekonomická nezávislost pak může vést ke zvýšenému sebevědomí a dalším dimenzím zplnomocnění. To, zda žena dokáže změnit svůj život díky přístupu k finančním službám, záleží na mnoha faktorech – na její individuální situaci, na jejích schopnostech a dovednostech, ale i na prostředí ve kterém žije a na situaci žen v tom prostředí (Cheston – Kuhn 2002: 14).

Měřit míru zplnomocnění je složité, nejen proto, že zplnomocnění zahrnuje mnoho aspektů, ale i proto, že se při měření musí brát ohled na sociokulturní kontext a genderové vztahy v regionu (Garikipati 2013: 56).



Jedním z nejdůležitějších ukazatelů zplnomocnění a postavení ženy ve společnosti je míra svobodného rozhodování. Přestože je nelehké vyhodnotit vliv mikrokreditů na svobodné rozhodování (stejně jako na většinu ukazatelů zplnomocnění), několik studií ukazuje pozitivní dopady. Například studie týkající se Programu na zplnomocnění žen<sup>30</sup> v Nepálu ukázala, že 68 procent žen pozorovalo zlepšení v rozhodování týkající se různých oblastí v domácnosti, jako třeba rozhodování ohledně plánování rodiny, posílání dětí do školy, plánování manželství svých dětí a prodeje či koupě majetku. To jsou oblasti, ve kterých dominují tradičně muži. Centrum svépomocného rozvoje<sup>31</sup> také informovalo, že ženy mohly po absolvování programu rozhodovat o malých koupích (jako o nákupu potravin), ale nákladnější koupě prováděly pouze se souhlasem manžela. Jiná instituce v Nepálu evidovala, že ženy provádí rozhodování ohledně podnikání společně s manželem, i to ale znamená zlepšení jejich situace. Evidence z Filipín ukazuje, že procento žen, které spravují peníze a majetek v domácnosti, stoupl z 33 na 51 procent po absolvování programu. 54 procent klientek rwandské organizace URWEGO mohlo rozhodovat ohledně podniku a v domácnosti pozorovalo zlepšení v rozhodování 38 procent klientek.

Rozhodování je úzce spjato se vztahy v rodině a komunitě. V chudých rodinách je muž dominantní v domácnosti, a v některých společnostech je mužova kontrola nad rodinou ukazatelem jeho společenské prestiže. Přístup k mikrokreditu a účast na zajišťování příjmu a uživení domácnosti dává ženě větší možnost podílet se na rozhodování. Tím, že žena domu přinese peníze, získává vyjednávací prostředek (Cheston – Kuhn 2002: 18 – 20).

Klíčovou oblastí při zplnomocňování je sebevědomí. Sebevědomí je složitý koncept, týkající se toho, jak žena vnímá své schopnosti a na

---

<sup>30</sup> *The Women's Empowerment Program*

<sup>31</sup> *The Centre for Self-help Development*

jaké úrovni její schopnosti skutečně jsou. Zvýšené sebevědomí je jeden z nejčastějších dopadů účasti na mikrofinančním programu. Se sebevědomím je úzce spjatá hrdost, což je další aspekt života ovlivňovaný mikroředitelství. Nabyté sebevědomí a hrdost způsobují větší asertivitu ženy, žena se chce aktivně podílet na rozhodování a dění v domácnosti i komunitě. Zvýšené sebevědomí reportovala většina klientek různých mikrofinančních institucí.

Zvyknout si na novou roli své manželky v domácnosti a ve společnosti může být pro muže někdy složité, proto se objevují obavy ze zvýšeného domácího násilí. Většina žen ale tvrdí, že se jejich vztahy v domácnosti naopak zlepšily. Právě účast v mikrofinančním programu vedoucí ke stabilnímu příjmu snižuje napětí v rodině, protože rodina se nemusí potýkat s pocitem bezmoci a nedostatku. Některé studie ukazují menší míru domácího násilí vůči klientkám mikrofinančních institucí. Například Fórum pracujících žen<sup>32</sup> zjistilo, že více než 40 procent klientek, které byly v minulosti oběťmi domácího násilí, bylo schopno domácí násilí zastavit, díky jejich osobnímu pocitu zplnomocnění. Skoro 30 procent klientek této organizace pak ukončilo domácí násilí prostřednictvím skupinové akce. Existují i obavy, že zplnomocnění skrze přístup k finančním službám (a celkově zplnomocnění, změna postavení žen ve společnosti) může narušit řád dané společnosti a zapříčinit rozpady rodin. Dle několika studií většina žen nehledá úplnou nezávislost, ale chtějí posílit pozici v rámci jejich manželství (Cheston – Kuhn 2002: 18 – 22).

Jak jsem již několikrát zmínila, účast v mikrofinančním programu ovlivňuje nejen vztahy a postavení uvnitř rodiny, ale také v rámci jejich komunity. Některé klientky si účastí v programu vydobily větší respekt od členů komunity. Většina studií je založená na dojmech žen, jak se k nim

---

<sup>32</sup> *Working Women's Forum*

ostatní chovají a jak je vnímají, takže jejich odpovědi mohou být ovlivněny rostoucím sebevědomím a hrdostí.

A jaký mají dopad mikrofinance na práva žen a politické zplnomocnění? Mikrofinanční programy poskytují služby a produkty, které mohou posílit schopnosti žen, skoro žádné mikrofinanční instituce se nevěnují politické mobilizaci a vyzývání ke kolektivní akci v oblasti práv žen. Nově nabyté sebevědomí a zlepšené postavení ve společnosti může zapříčinit touhu politicky se angažovat. Příkladem politicky aktivní MFI je výše zmíněné Fórum pracujících žen. Tato organizace byla úspěšná v mobilizaci svých klientek, protože až 89 procent se jich zapojilo do řešení problémů v jejich sousedství (Cheston – Kuhn 2002: 24 – 25).

Asi největším problémem, kterému čelí mikrofinance při půjčování ženám s cílem posílit jejich postavení, je kontrola využití půjčky. Většina žen nemá absolutní kontrolu nad využitím mikrokreditu, například studie A. Rahmana ukázala, že 40 až 70 procent půjček primárně svěřených ženám bylo využito jejich manžely a navíc zvýšilo tenze v rodině. Rahman navíc přináší důkazy o tom, že u 70 procent klientek Grameen Bank se zhoršily podmínky v domácnosti a vedly k domácímu násilí (Armendáriz – Morduch 2010: 192). Výzkum ze západního Bengálska přinesl ještě horší výsledky, dle něj má totiž plnou kontrolu nad využitím půjčky pouze 5 procent klientek a 56 procent rozhoduje společně s manželi o využití mikrokreditu. Pokud tedy žena nevyužívá mikrokredit, těžko dojde k ekonomickému a dalšímu zplnomocnění.

Ekonomické zplnomocnění není zadarmo. Aby žena dosáhla ekonomické nezávislosti a stabilního příjmu, musí například věnovat práci více času nebo vykonávat těžkou práci a k tomu obstarávat její tradiční povinnosti, starat se o rodinu. To se může podepsat na jejím zdravotním a psychickém stavu i situaci v rodině, ženy se mohou dostat na pokraj vyčerpání (Kulkarni 2011: 21).

## ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce měla za cíl zjistit dopad mikrokreditů (potažmo mikrofinancí) na rozvoj, zejména pak odpovědět na výzkumnou otázku stanovenou v úvodu, která zněla: Jak ovlivňují mikrokredity postavení žen v rozvojovém světě?

První kapitola byla takovým teoretickým úvodem do mikrofinancí, což je soubor finančních služeb poskytovaných chudým lidem. Mikrofinance zahrnují řadu produktů, asi nejdůležitějším produktem je mikrokredit, tedy půjčka v řádu desítek či stovek dolarů určená na podporu podnikání. Mikrokredity se půjčují zpravidla bez záruky, proto se využívají různé přístupy motivující splácení, například princip kolektivního ručení, či motivace vidiny větší půjčky při úspěšném splacení půjčky předchozí.

Mikrofinanční služby jsou poskytovány mikrofinančními institucemi, které operují ve formálním i neformálním finančním sektoru. Za první moderní mikrofinanční instituci se považuje Grameen Bank, založená Muhammadem Junusem v roce 1983 v Bangladéši. Grameen Bank se stala inspirací pro vznik mnoha dalších mikrofinančních institucí a mikrofinance se rozšířily po celém světě, popularitu si získaly především v rozvojových zemích Asie, subsaharské Afriky a Latinské Ameriky. Nutno podotknout, že každý region se vyznačuje jinými charakteristikami mikrofinancí a mikrofinančních institucí, například v Latinské Americe převažují komerční banky jako poskytovatelé mikrofinančních služeb, zatímco v Asii a Africe se jedná zpravidla o neziskové organizace. První kapitola je zakončena jakýmsi srovnáním mikrofinancí v jednotlivých regionech světa. Asi nejodlišněji pojala mikrokredity Evropská komise, podle níž je mikrokredit i spotřebitelský úvěr, zatímco většina mikrofinančních organizací v rozvojovém světě považuje za mikrokredit výhradně úvěr podnikatelský.

Ve druhé kapitole jsem se věnovala vlivu mikrofinancí na rozvoj. Rozvoj je vlastně proces zlepšování předchozího stavu, já se v práci zaměřovala především na lidský rozvoj, jenž zahrnuje různé aspekty osobního blahobytu. Protože je primárním cílem mikrofinancí boj proti chudobě, druhá kapitola se z větší části zaměřuje právě na dopad mikrofinancí na chudobu. Výsledky studií vlivu mikrokreditů na chudobu jsou rozporuplné, nicméně rozhodně mají potenciál pomoci některým lidem z chudoby.

I zastánci mikrofinancí si uvědomují, že nejsou zázračným lékem proti chudobě, ale v kombinaci se správnými doprovodnými programy mohou k redukci chudoby přispět. Zda je mikrokredit vhodným rozvojovým prostředkem závisí na různých okolnostech, celkové situaci v regionu, i na schopnostech a dovednostech mikropodnikatele, protože jak je zmíněno v druhé kapitole, většina lidí nemá schopnosti, chuť a výdrž podnikat, a to se týká i obyvatel rozvinutých států, protože asi 90 procent celkové pracovní síly tvoří zaměstnanci, nikoli podnikatelé. V mnoha případech přinesou mikrofinance očekávaný výsledek (snížení chudoby, zvýšení a ustálení příjmů), v případě že ne, může to být například kvůli nesprávnému využití půjčky, kdy ji někteří využijí na pokrytí základních potřeb, jako jídlo, oblečení a bydlení.

Dalšími zkoumanými aspekty v druhé kapitole byl vliv mikrokreditů na vzdělání dětí klientů programu a vliv mikrokreditů na zdraví klientů a jejich rodin. Vzdělání je první věc, do které klienti mikrofinančních institucí investují, na druhou stranu mohou mikrokredity negativně ovlivnit školní docházku tím, že víc práce může zapříčinit potřebu dětí angažovat se v podniku svých rodičů, či zajistit chod domácnosti. Ke zdraví mohou mikrofinance přispívat doprovodnými vzdělávacími programy z oblasti zdraví a výživy, prevence pohlavně přenosných chorob a dále pak některé nabízejí zdravotní pojištění, zdravotní spoření a půjčky na zdravotní výdaje. Několik studií ukázalo i pozitivní vliv na HIV pozitivní

klienty, kteří si díky příjmům z mikrofinančního programu mohli dovolit léčbu, dopravu do nemocnice a uživili i sebe a svou rodinu.

Závěrečná část druhé kapitoly se zaměřovala na vztah mikrokreditů a rozvojových cílů tisíciletí. OSN určilo osm rozvojových cílů tisíciletí, a i přes to, že žádný se nezaměřuje na finanční sektor, mikrofinance mohou dopomoci k jejich naplnění. To ostatně potvrdilo samo OSN, když rok 2005 vyhlásilo mezinárodním rokem mikrokreditů. Mikrofinanční instituce a jejich programy mohou různými způsoby přispět k prvním sedmi rozvojovým cílům, osmý cíl, vytvořit globální partnerství pro rozvoj, ale nejde naplnit skrze mikrofinance.

Poslední kapitola s názvem mikrokredity a ženy se v úvodu věnovala konceptu *empowerment*, v českém jazyce překládaném jako zplnomocnění, posilování postavení či zrovnoprávnění žen. Zplnomocnění obsahuje několik dimenzí a to: ekonomickou, sociokulturní, mezilidskou, politickou, právní a psychologickou. Rovnost pohlaví a posílení postavení žen je klíčové pro efektivní a udržitelný rozvoj, a přesto ženy představují 70 procent chudých a 2/3 negramotných.

Ženy se dostaly do hledáčku mikrofinančních institucí v 90. letech minulého století, kdy začaly vznikat některé MFIs zaměřené pouze na ženy a některé již existující (jako například Grameen Bank) se na ně více zaměřily. V současnosti tvoří ženy až 80 procent klientů mikrofinančních institucí. Proč se mikrokredity zaměřují právě na ženy je otázka, na kterou hledá odpověď mnoho studií, a touto otázkou se zabývala i druhá část třetí kapitoly. Důvodů proč jsou ženy vyhledávanými klientkami, je hned několik. Ženy jsou zodpovědnějšími dlužníky, vykazují větší míru návratnosti půjček, splácí včas, půjčky využívají na to, co jsou určené a dochází na pravidelná setkání pořádaná mikrofinančními institucemi. Dalším důvodem je ten, že mikrokredit je lepším rozvojovým prostředkem v rukou ženy. Ženy jsou nesobecké a zvýšený příjem ženy má dopad na

celou rodinu, ženy okamžitě investují vydělané peníze do vzdělání, výživy a zdraví svých potomků.

V poslední části bakalářské práce jsem se věnovala vlivu mikrokreditů na ženy a jejich postavení ve společnosti. Tato podkapitola hledá odpovědi na stanovenou výzkumnou otázku v úvodu: Jak ovlivňují mikrokredity postavení žen v rozvojovém světě? Touto otázkou jsem měla na mysli to, zda mikrokredity jejich postavení posilují, respektive zda dochází k již několikrát zmíněnému zplnomocnění. Měřit míru zplnomocnění není jednoduché, protože zplnomocnění zahrnuje několik aspektů, navíc musíme brát v potaz i genderové vztahy a sociokulturní kontext regionu.

Hlavním ukazatelem postavení ženy ve společnosti je možnost svobodně se rozhodovat. Některé studie reportují pozitivní dopad na tento ukazatel, ženy mohly po absolvování programu rozhodovat o různých věcech každodenního života, například o nákupu potravin apod. Některé ženy dokonce pozorovaly výraznější zlepšení, kdy mohly rozhodovat o plánování rodiny, posílání dětí do školy, plánování manželství svých dětí a prodeje či koupě majetku. Jiné ženy se alespoň podílely na rozhodování v rámci společného podnikání.

Při posilování postavení je důležité i to, jak žena vnímá sama sebe. Většina klientek mikrofinančních institucí pociťuje zvýšené sebevědomí a hrdost. Klientky také udávají, že si vydobily respekt nejen v rámci rodiny, ale i komunity.

Velmi málo mikrofinančních institucí se soustředí na politické a právní aspekty zrovnoprávnění, nicméně účast v mikrofinančním programu, ekonomická stabilita, získané vědomosti a nově nabyté sebevědomí posilují schopnosti a chuť politicky se angažovat, třeba i v komunitě či místě svého bydliště.

Někteří muži mají problém zvyknout si na novou roli své manželky, proto vznikají obavy ze zvýšeného domácího násilí. Některé studie tyto obavy potvrzují, jiné naopak tvrdí, že právě účast ženy v mikrofinančním programu zlepšila vztahy v domácnosti, protože se už nemusí potýkat s pocity bezmoci a nedostatku.

Hlavní problém při půjčování ženám je ten, že ženy ve skutečnosti mikrokredit sice zařizují na sebe, kontrolu nad využitím mají ale manželé. V takovém případě mikrokredit ztrácí potenciál posílit postavení ženy.

Mikrofinance mají potenciál vytáhnout některé lidi z chudoby, rozhodně to ale není vhodná strategie pro každého, protože ne všichni lidé mají schopnosti úspěšně podnikat. Některí lidé potřebují zaměstnání, a ne vést podnik. Souhlasím i s tím, že skrze finanční služby může dojít k posílení postavení ženy, záleží ale i na společnosti ve které žena žije a na ženě samotné. Vliv mikrokreditů na postavení ženy se tak může diametrálně lišit u různých skupin žen. Při správném vedení a použití, mohou vést mikrofinance k ekonomické nezávislosti ženy, zvýšenému sebevědomí i dalším aspektům zplnomocnění. Klíčové jsou k tomu také doprovodné programy, při kterých žena získává nové znalosti a dovednosti.

Je třeba brát v potaz, že většina zdrojů využitých v této práci, a celkově většina dostupných zdrojů ukazujících pozitivní dopady mikrofinancí na rozvoj, redukci chudoby, postavení žen, pochází od nevládních organizací, OSN a samotných mikrofinančních institucí (či jejich podporovatelů). Informace mohou být tedy zkreslené v jejich prospěch. Studie se navíc většinou týkají určitých oblastí, každá oblast a model mikrofinanční instituce je jedinečná, nelze tedy výsledky nijak generalizovat a aplikovat na všechny regiony a instituce. Studie se také zpravidla týkají mála klientů, nicméně můžu konstatovat, že na některé klienty a klientky měly mikrofinance pozitivní dopad.



## SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

About Microfinance. *North America*  
(<http://www.aboutmicrofinance.com/latin-america-caribbean/north-america>, 28. 2. 2015).

Aid for Africa (2015). *Women's Microfinance Initiative*  
(<http://www.aidforafrica.org/member-charities/womens-microfinance-initiative/>, 5. 4. 2015).

Armendáriz, Beatriz – Morduch, Jonathan (2010). *The Economics of Microfinance* (Cambridge: MIT Press).

Bateman, Milford (2011). Microfinance as a development and poverty reduction policy: is it everything it's cracked up to be? *Overseas Development Institute* (<http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/6291.pdf>, 25. 3. 2015), s. 1 – 4.

Bezbourah, Karabi Chaudhury – Pillai, Vijayan (2013). Assessing the Participation of Women in Microfinance Institutions: Evidence From a Multinational Study. *Journal of Social Service Research* 39 (5), s. 616 – 628.

Bhuyian, Abul Bashar – Siwar, Chamhuri – Ismail, Abdul Gaffer – Hossan, Tarq Bin (2013). Microcredit Impact on Children's Education and Women Empowerment: A Review Experience of Grameen Bank Microfinance Schemes in Bangladesh. *Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology* 5 (1), s. 66 – 71.

CGAP (2010). *Andhra Pradesh 2010: Global Implications of the Crisis in Indian Microfinance* (<http://www.cgap.org/sites/default/files/CGAP-Focus-Note-Andhra-Pradesh-2010-Global-Implications-of-the-Crisis-in-Indian-Microfinance-Nov-2010.pdf>, 25. 3. 2015), s. 1 – 8.

CGAP (2012). *CGAP Brochure*. 1. 5. 2012  
(<http://www.cgap.org/publications/cgap-brochure>, 15. 3. 2015).

CGAP (2015). *Member Organizations* (<http://www.cgap.org/member-organizations>, 15. 3. 2015).

CNN (2007). *Benazir Bhutto assassinated*. 27. 12. 2007  
(<http://edition.cnn.com/2007/WORLD/asiapcf/12/27/pakistan.sharif/>, 5. 4. 2015).

Datta, Dipankar – Njuguna, James (2008). Microcredit for People Affected by HIV and AIDS: Insights from Kenya. *Journal of Social Aspects of HIV/AIDS* 5 (2), s. 94 – 102.

DESA (2014). *What are least developed countries (LDCs)?*  
([http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc\\_info.shtml](http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc_info.shtml), 2. 3. 2015).

Eluny, Joe (2006). FOCCAS Microfinance Institution Closes. *Uganda Radio Network*. 14. 7. 2006  
(<http://ugandaradionetwork.com/a/story.php?s=6525>, 4. 4. 2015).

EMN (2014). *Microfinance in Europe: Introduction* (<http://www.european-microfinance.org/index.php?rub=microfinance-in-europe&pg=introduction>, 20. 2. 2015).

FWBL (2012). *About Us* ([http://www.fwbl.com.pk/?page\\_id=34](http://www.fwbl.com.pk/?page_id=34), 5. 4. 2015).

Fleury, Anjali (2010). Millennium Development Goals and Microfinance. *Kiva*. 20. 9. 2010  
(<http://fellowsblog.kiva.org/fellowsblog/2010/09/20/millennium-development-goals-and-microfinance>, 30. 3. 2015).

Garikipati, Supriya (2013). Microcredit and Women's Empowerment: Have We Been Looking at the Wrong Indicators? *Oxford Development Studies* 41 (1), s. 53 – 75.

Grameen Bank (2014). *Bio data of Professor Muhammad Yunus* ([http://www.grameen.com/index.php?option=com\\_content&task=view&id=29&Itemid=140](http://www.grameen.com/index.php?option=com_content&task=view&id=29&Itemid=140), 23. 12. 2014).

Hardy, Daniel – Holden, Paul – Prokopenko, Vassili (2003). Microfinance institutions and public policy, *The Journal of Policy Reform* 6 (3), s. 147 – 158.

Hes, Tomáš (2012). Mikrofinance – nástroj řešení chudoby. *Rozvojovka* ([http://www.rozvojovka.cz/download/docs/74\\_hes-mikrofinance.pdf](http://www.rozvojovka.cz/download/docs/74_hes-mikrofinance.pdf), 10. 1. 2015), s. 1 – 6.

Horký, Ondřej (2011). Ženy, muži a rozvoj. *Rozvojovka* (<http://www.rozvojovka.cz/analyzy/33-zeny-muzi-a-rozvoj.htm>, 5. 4. 2015).

Cheston, Susy – Kuhn, Lisa (2002). Empowering Women through Microfinance. *UNIFEM* ([http://www.genfinance.info/documents/Gender%20Impact/ChestonandKuhn\\_2002.pdf](http://www.genfinance.info/documents/Gender%20Impact/ChestonandKuhn_2002.pdf), 4. 4. 2015), s. 1 – 64.

Chowdbury, Anis (2009). Microfinance as a Poverty Reduction Tool – A Critical Assessment. *DESA* ([http://www.un.org/esa/desa/papers/2009/wp89\\_2009.pdf](http://www.un.org/esa/desa/papers/2009/wp89_2009.pdf), 25. 3. 2015), s. 1 – 15.

ICAD (2001). *HIV/AIDS and Microfinance* ([http://www.icad-cisd.com/index.php?option=com\\_jotloader&section=files&task=download&cid=26\\_f861974c47b74845fe30c2a655b65559&Itemid=260&lang=en](http://www.icad-cisd.com/index.php?option=com_jotloader&section=files&task=download&cid=26_f861974c47b74845fe30c2a655b65559&Itemid=260&lang=en), 1. 4. 2015), s. 1 – 8.

Karnani, Aneel (2007). Microfinance Misses Its Mark. *Stanford Social Innovation Review* (http://www.ssireview.org/articles/entry/microfinance\_misses\_its\_mark/, 25. 3. 2015).

Kelleher, Fatimah (2014). The literacy injustice: 493 million women still can't read. *The Guardian*. 8. 9. 2014 (http://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2014/jun/17/literacy-women-illiteracy-development, 5. 4. 2015).

Khandker, Shahidur R. (1998). *Fighting Poverty with Microcredit* (New York: Oxford University Press).

Kulkarni, Vani (2011). Women's Empowerment and Microfinance: An Asian perspective study. *IFAD* (http://www.ifad.org/operations/projects/regions/pi/paper/13.pdf, 4. 4. 2015), s. 1 – 42.

La Torre, Mario (2006). A New Conception of Microfinance. In: La Torre, Mario – Vento, Gianfranco, *Microfinance* (Houndmills: Palgrave MacMillan), s. 1 – 19.

Lapenu, Cécile – Zeller, Manfred (2001). Distribution, Growth and Performance of Microfinance Institutions in Africa, Asia and Latin America. *IFPRI* (http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/fcndp114.pdf, 10. 1. 2015), s. 1 – 44.

Leatherman, Sheila – Dunford, Christopher (2009). Linking health to microfinance to reduce poverty. *WHO*. 5. 11. 2009 (http://www.who.int/bulletin/volumes/88/6/09-071464/en/, 25. 3. 2015).

Leatherman, Sheila – Metcalfe, Marcia – Geissler, Kimberley – Dunford, Christopher (2010). Integrating microfinance and health strategies: examining the evidence to inform policy and practice. *Health Policy and*

*Planning* 14. 12. 2010  
(<http://heapol.oxfordjournals.org/content/early/2011/02/21/heapol.czr014.full#content-block>, 25. 3. 2015).

Lendwithcare (2015). *Why do so many microfinance programmes target women?*  
([http://www.lendwithcare.org/info/about\\_us/microfinance\\_and\\_women](http://www.lendwithcare.org/info/about_us/microfinance_and_women), 5. 4. 2015).

Littlefield, Elizabeth – Morduch, Jonathan – Hashemi, Syed (2003). *Is Microfinance an Effective Strategy to Reach Millennium Development Goals?* CGAP  
(<http://www.nyu.edu/projects/morduch/documents/other/2003-Littlefield-Hashemi-Morduch-Microfinance-and-the-MDGs-CGAP-FN24.pdf>, 25. 3. 2015), s. 1 – 12.

Mayoux, Linda (2009). *Gender and Rural Microfinance: Reaching and Empowering Women.* IFAD  
([http://www.ifad.org/gender/pub/gender\\_finance.pdf](http://www.ifad.org/gender/pub/gender_finance.pdf), 5. 4. 2015), s. 1 – 79.

Microcredit Summit Campaign (2012). *Data Reported to the Report 2013*  
(<http://stateofthecampaign.org/2012-data/>, 27. 12. 2014).

Microfinance Info (2009). *Microfinancial Institutions*  
(<http://www.microfinanceinfo.com/micro-financial-institutions/>, 20. 2. 2015).

Osmani, Lutfun N. Khan (2007). *A Breakthrough in Women's Bargaining Power: The Impact of Microcredit.* *Journal of International Development* 19, s. 695 –716.

OSN (2005a). *2005 Mezinárodní rok mikrokreditů*  
(<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/kalendar/osn-rok-za-rokem/?event=1>, 23. 12. 2014).

OSN (2005b). *Rozvojové cíle tisíciletí MDGs* (<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>, 23. 12. 2014).

Planet Rating (2013). *Microfinance Index of Market Outreach and Saturation* ([http://www.planetrating.com/userfiles/file/MIMOSA%201\\_0\\_final%20110313.pdf](http://www.planetrating.com/userfiles/file/MIMOSA%201_0_final%20110313.pdf), 1. 4. 2015), s. 1 – 32

Pokhriyal, Ashok – Rani, Rekha – Uniyal, Jaya (2014). Role of Microfinance in the Empowerment of Women. *Journal of Business and Finance* 2 (1), s. 21 – 31.

ResponsAbility (2014). *Microfinance Market Outlook* (<http://www.responsability.com/funding/data/docs/en/1872/rA-Microfinance-Market-Outlook-2014.pdf>, 15. 1. 2015), s. 1 – 13.

Robinson, Margaret (2001): *The Microfinance Revolution: Sustainable Finance for the Poor* (Washington D. C.: The World Bank).

Roodman, David – Morduch, Jonathan (2009). The Impact of Microcredit on the Poor in Bangladesh: Revisiting Evidence ([http://www.cgdev.org/files/1422302\\_file\\_Roodman\\_Morduch\\_Bangladesh.pdf](http://www.cgdev.org/files/1422302_file_Roodman_Morduch_Bangladesh.pdf), 23. 3. 2015), s. 1 – 50.

Sananikone, Ousa (2003). Microfinance and the Millennium Development Goals. *CGAP* (<http://www.cgap.org/sites/default/files/CGAP-Donor-Brief-Microfinance-and-the-Millennium-Development-Goals-Dec-2002.pdf>, 28. 3. 2015), s. 1 – 2.

Svitáková – Opočenská (2011). *Mikrofinancování z dobré i stinné stránky: aneb jak to funguje a zkušenosti českých organizací* (Praha: Nadační fond mikrofinance).

UN (1998). *Role of Microcredit in the Eradication of Poverty*. 10. 8. 1998 (<http://www.un.org/documents/ga/docs/53/plenary/a53-223.htm>, 23. 3. 2015), s. 1 – 12.

UN (2013). *Education First: Facts and Figures* (<http://www.un.org/en/globalissues/children/pdf/educationfirst-facts.pdf>, 1. 4. 2015), s. 1.

UNFPA (2015). *Empowering Women*. 3. 3. 2015 (<http://www.unfpa.org/gender-equality>, 5. 4. 2015).

UNDP (2014). *2014 Human Development Statistical Tables* (<http://hdr.undp.org/en/data>, 2. 3. 2015).

UNDP (2015). *Gender Inequality Index* (<http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii>, 5. 4. 2015).

UNESCO (2014). *Poverty* (<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty/>, 11. 3. 2015).

USAID (2012). *Gender Equality and Female Empowerment Policy* ([http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1865/GenderEqualityPolicy\\_0.pdf](http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1865/GenderEqualityPolicy_0.pdf), 5. 4. 2015), s. 1 – 28.

Vento, Gianfranco (2006). The Main Features of Microcredit. In: La Torre, Mario – Vento, Gianfranco, *Microfinance* (Houndmills: Palgrave MacMillan), s. 38 – 53.

WHO (2015). *Health and Development* (<http://www.who.int/hdp/en/>, 30. 3. 2015).

Women's World Banking (2015). *About us* (<https://www.womensworldbanking.org/about-us/what-we-do/>, 25. 3. 2015).

World Bank (2004). *What is development?* ([http://www.worldbank.org/depweb/english/beyond/beyondco/beg\\_01.pdf](http://www.worldbank.org/depweb/english/beyond/beyondco/beg_01.pdf), 24. 2. 2015), s. 7 – 11.

World Bank (2013). *Remarkable Declines in Global Poverty but Major Challenges Remain* (<http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/04/17/remarkable-declines-in-global-poverty-but-major-challenges-remain>, 21. 12. 2014).

World Bank (2014). *Country and lending groups* ([http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups#Low\\_income](http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups#Low_income), 1. 3. 2015).

Yunus, Muhammad (2003). *Banker to the Poor* (New York: Public Affairs).

Yunus, Muhammad (2004). Grameen Bank, Microcredit and Millennium Development Goals. *Economic and Political Weekly*.s. 4077 – 4080.

Zeller, Manfred – Sharma, Manohar (2000). The Demand for Financial Services by the Rural Poor. *IFPRI* ([http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/mp05\\_brief.pdf](http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/mp05_brief.pdf), 25. 3. 2015), s. 1 – 34.

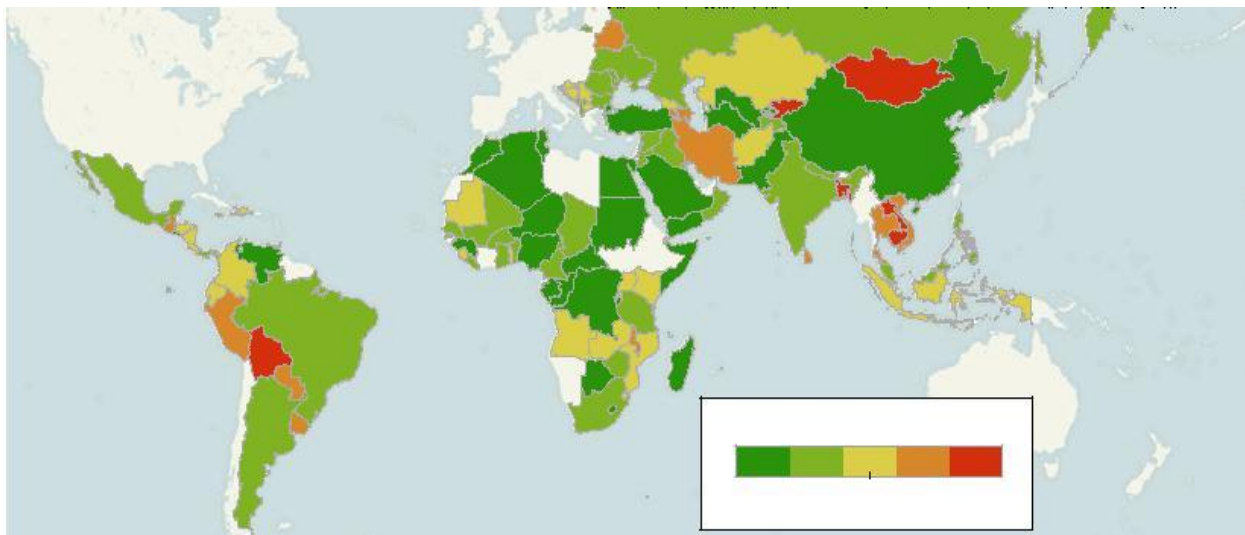


## **RESUMÉ**

This thesis analyses the impact of microcredit on development, it focuses especially on the impact of microcredit on women's empowerment. The first chapter of the thesis gives basic facts about microfinance, explains the difference between microcredit and microfinance, then it focuses on microfinance institutions, mainly on Grameen Bank. The second chapter is about microcredit and development. It explores the impact of microcredit on poverty, health and education. The last part of the second chapter is devoted to microfinance's contribution to achieving the Millennium Development Goals. The final chapter gives an answer to a question: Why many microfinance institutions target women. It also mentions some microfinance institutions for women and deals with the impact of microfinance on women's empowerment and on women's position in society.

## PŘÍLOHY

### Mapa č. 1 - rozšíření mikrofinancí ve světě



Mapa z roku 2013 ukazující míru penetrace mikrofinancí na světě, tmavě zelená barva ukazuje malý dosah mikrofinancí a červená barva signalizuje až přehlcení mikrofinančního trhu. Z mapy můžeme vidět, že nejrozvinutější mikrofinanční regiony jsou Latinská Amerika a Asie (Planet Rating 2013: 16).

### Tabulka č. 1 - dělení zemí dle hrubého národního důchodu

Kategorie země dle HND	Výše HND na osobu v USD	Počet zemí v kategorii	Příklad zemí v kategorii
Vysoký HND	více než 12 745	75	USA, ČR, Francie, Chile, Katar, Omán, Rovnicková Guinea
Vyšší střední HND	4 126 až 12 745	55	Venezuela, Brazílie, Čína, Mexiko, Irák, Maďarsko, Tunisko
Nižší střední HND	1 046 až 4 125	50	Bolívie, Indonésie, Indie, Kyrgyzstán, Ukrajina, Egypt
Nízký HND	méně než 1 046	34	Afghánistán, Mali, Bangladéš, Haiti, Kambodža, Rwanda

(vlastní zpracování tabulky, údaje použity z World Bank 2014).

**Tabulka č. 2 - dělení zemí dle indexu lidského rozvoje**

<b>Kategorie země dle HDI</b>	<b>Hodnota HDI v průměru ve skupině</b>	<b>Počet zemí v kategorii</b>	<b>Příklad zemí v kategorii</b>
Velmi vysoký lidský rozvoj	0,890	49	USA, Norsko, ČR, Chile, Katar, SAE, Francie, Japonsko
Vysoký lidský rozvoj	0,735	53	Omán, Čína, Gruzie, Mexiko, Thajsko, Brazílie, Ukrajina
Střední lidský rozvoj	0,614	42	Irák, Egypt, Indie, Indonésie, Vietnam, Rovnicková Guinea
Nízký lidský rozvoj	0,493	43	Niger, Haiti, Mali, Rwanda, Pákistán, Afghánistán, Nepál

(vlastní zpracování tabulky, údaje použity z UNDP 2014).